

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 71

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 71*

MAATALOUDEN ALUETUKI JA
VILJELIJÖIDEN TULOT MAAN ERI OSISSA

HEIMO HANHILAHTI

HELSINKI 1980

Maatalouden taloudellisen
tutkimuslaitoksen

TIEDONANTOJA N:o 71

The Agricultural Economics
Research Institute, Finland

RESEARCH REPORTS, No. 71

MAATALOUDEN ALUETUKI JA
VILJELIJÖIDEN TULOT MAAN ERI OSISSA

HEIMO HANHILAHTI

HELSINKI 1980

ISBN 951-9199-71-3

SISÄLLYS

	Sivu
1. Johdanto	3
2. Aluetuen perusteista	5
3. Aluetukijärjestelmän kehitys	8
3.1. Tukimuodot	8
3.2. Tukialueet	10
3.3. Aluetuen kokonaismäärä	13
4. Muiden Pohjoismaiden aluetukijärjestelmistä	15
5. Tuen määrä eri alueilla	18
5.1. Aineisto ja laskentaperusteet	18
5.2. Tuen määrä tukimuodoittain ja jakautuminen alueittain	21
5.2.1. Maidon tuotantoavustus ja lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettava tuki	21
5.2.2. Lihan tuotantoavustus	24
5.2.3. Pinta-alalisän alueellinen porrastus	25
5.2.4. Muu aluetuki	26
5.2.5. Aluetuki yhteensä	28
5.3. Tuen määrä tilaa kohti	28
5.4. Tuen jakautuminen tuotannonaloittain	30
6. Tuen merkitys alueiden välisten tuloerojen tasaamisessa	31
6.1. Verotustilaston mukaiset alueiden väliset tuloerot ja aluetuki	31
6.2. Kirjanpitoluostosten osoittamista alueellisista eroista ja niiden syistä	36
6.2.1. Alueelliset erot	36
6.2.2. Alueellisten erojen syistä	38
6.3. Aluetukijärjestelmään tehdyt muutokset vuosina 1977-1979 ja niiden vaikutukset	45
7. Tulosten tarkastelu ja päätelmät	52
8. Tiivistelmä	57
Kirjallisuus	59
Liitteitä 8 kpl	

1. JOHDANTO

Luonnon antamat edellytykset maatalouden harjoittamiselle vaihtelevat Suomessa maan eri osien välillä tuntuvasti. Maamme muodostaa pohjois-eteläsuunnassa melko kapean vyöhykkeen, joka pohjoisosiltaan on maatalouden harjoittamiseen äärirajoilla. Ilmastolliset erot ovat erittäin selviä Pohjois- ja Etelä-Suomen välillä. Myös länsi-itäsuunnassa maatalouden harjoittamisen edellytykset vaihtelevat mm. lämpötilan, sademäärän, pinnanmuodostuksen ja maan laadun mukaan. Ilmastolliset ja maaperästä johtuvat tekijät aiheuttavat tuntuvia alueiden välisiä eroja satojen määrään ja laatuun. Nämä tekijät vaikuttavat myös siten, että viljeltävien kasvilajien ja -lajikkeiden lukumäärä on sitä suppeampi, mitä epäedullisimmasta alueesta on kyse.

Alueellisella sijainnilla on todettu olevan vaikutusta myös viljelijäperheiden toimeentuloon. Näitä toimeentuloeroja on pyritty supistamaan maksamalla tietyistä tuotteista lisähintaa epäedullisilla alueilla. Myös suora tuki on eräiltä osin porrastettu alueittain toimeentuloerojen supistamiseksi.

Vähitellen kehittynyt maatalouden aluetukijärjestelmä on muodostunut useita erilaisia tukimuotoja ja -alueita käsittäväksi. Aluetukea koskevassa selvitystyössä (mm. komitea- ja toimikuntatyö) on pyritty tutkimaan varsin perusteellisesti tukialueiden rajojen määrittämiseen liittyviä kysymyksiä. Sensijaan päätökset aluetuen kokonaismäärästä ja sen jakamisesta eri alueille ja eri tukimuotoihin lienee tehty vähäisemmän selvitystyön perusteella. Myös maksetun aluetuen vaikutuksia viljelijöiden toimeentuloon on tutkittu varsin vähän. Näiden vaikutusten tuntemista voitaneen kuitenkin pitää hyödyllisenä aluetukijärjestelmää koskevia päätöksiä tehtäessä.

Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään tuen suuruuden ohella sitä, miten aluetuki on vaikuttanut viljelijöiden toimeentuloon. Maksettua aluetukea ja eri alueilla saatua tuloa vertaamalla pyritään arvioimaan millä tavalla tuki on supistanut toimeentuloeroja. Samalla tarkastellaan alueiden välisten tuloerojen syitä. Syiden tunteminen lienee tarpeen ainakin silloin, jos tukipäätösten valmistelun yhteydessä tehdään laskelmia tuen tarpeesta eri alueilla.

Useita eri tukialueita ja -muotoja käsittävää järjestelmää on pidetty tarpeellisena siksi, että näin tukialueiden rajojen vaikutus ei muodostu kovin jyrkäksi ja että useiden tukimuotojen olemassaolo auttaa tuen jakautumista oikeudenmukaisesti tilojen kesken. Tässä tutkimuksessa pyritään arvioimaan myös sitä, onko nykyinen aluetukijärjestelmä viimeksi mainittujen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukainen.

2. ALUETUEN PERUSTEISTA

Alue-ekonomian eräänä lähtökohtana voitaneen pitää von Thünenin teoriaa maan käytöstä. Tämän teorian mukaan maan käyttö määräytyy markkinapaikkaan olevan etäisyyden perusteella siten, että kunkin alueen maankorko on mahdollisimman korkea. Markkinapaikan ympärille muodostuu eri tuotteita tuottavia vyöhykkeitä maan käytön intensiivisyyden mukaisessa järjestyksessä (esim. HOOVER 1975, s. 103-105).

von Thünenin teorian mukaan pääasiassa kuljetuskustannus ja maanvuokra määräävät maataloustuotannon sijoittumisen. Hän oletti, että markkinahinta ja tuotantokustannus ovat ainakin lyhyellä tähtäimellä annettuja. Näinollen kuljetuskustannusten vähentäminen muodostuu ainoaksi tavaksi lisätä maankorkoa (vrt. DAHLBERG & HOLMSTRÖM 1971, s. 10-11). Kuljetuskustannukset korostuvat siten varsin voimakkaasti von Thünenin teoriassa.

Myöhemmässä alue-ekonomisessa tutkimuksessa kuljetuskustannukset eivät ole korostuneet yhtä voimakkaasti. Sijoittumistekijöinä varsinaisten kustannusten ohella on tutkittu mm. informaation kulkua ja henkilökontakteja (vrt. LORENDAHL 1974, s. 41). Alueellista sijoittumista koskevissa viime vuosien tutkimuksissa on tarkasteltu ennen muuta teollisuuden sijaintipaikan valintaan liittyviä tekijöitä. Tämän ohella mm. eri elinkeinojen väliset taloudelliset suhteet määräytyillä alueilla ovat olleet tutkimuksen kohteena (esim. HOOVER 1975, s. 151-167; BOLIN & PERSSON 1978).

Maataloutta alue-ekonomisesta näkökulmasta on tutkinut mm. PETRINI (1978). Tutkimuksen tarkoituksena on ollut koota yhteen joitakin aikaisempia tutkimuksia sekä esittää erilaisia metodeja alueellisen analyysin tekemiseksi. Maaseudun toiminnot hän on ryhmitellyt eri komponentteihin sekä esittänyt esimerkkjä niiden välisten suhteiden analysoimiseksi. PETRINI:n esittämällä analysointimenetelmällä saadaan tietoa ennen muuta eri toimintojen työllisyysvaikutuksista (vrt. s. 62). Nämä tiedot ovat hyödyllisiä ainakin mm. erilaisia aluesuunnitelmia tehtäessä.

Maatalouden aluetukea tulisi PETRINin mielestä suunnata niille alueille, jotka eivät saa muuta aluetukea eli joilla teollisuutta tukemalla ei voida turvata työllisyyttä (s. 9). Maatalouden aluetuki on tällöin katsottu ennen muuta työllisyyspoliittiseksi välineeksi eikä niinkään maatalouden sisäisiä tuloeroja supistavaksi toimenpiteeksi.

Varsin tärkeä maatalouden aluetukea koskeva ongelma on, miten tuen jakaminen tulisi toteuttaa. Vaihtoehtoina ovat mm. rationaalisointiavustukset, tuotteiden hintojen erilaistaminen ja suorat maksut. Tuotteiden hintoihin sisältyvät tuki on tärkeällä sijalla useiden maiden maatalouspolitiikassa. Eräät tutkijat ovat tarkastelleet suorien maksujen käyttöä hintatuen vaihtoehtona. Tällainen tarkastelu on hyödyllinen myös aluetuen jakoperusteiden arvioinnissa.

van RIEMSDIJK (1973) on verrannut keskenään EEC-maissa käytetyn hintatuen sekä vaihtoehtoisten suorien maksujen edullisuutta maatalouden tukemisessa. Hän päätyy tarkastelussaan pitämään suorien maksujen käyttöön siirtymistä edullisena. Tulos perustuu siihen, että järjestelmän avulla voitaisiin supistaa ylituotannon markkinointikuluja sekä edistää maatalouden rationalisointia. Suorilla maksuilla pyrittäisiin van RIEMSDIJKin mukaan turvaamaan viljelijöiden toimeentulo samalla kun tuotteiden hinnat asetettaisiin suhteellisen alhaiselle tasolle. Suoria maksuja tarvittaisiin noin kahdenkymmenen vuoden siirtymävaiheen aikana maatalouden sopeutuessa alempaan tuottajahintatasoon. Tämän ehdotuksen mukainen suora tuki pyrkii ennen muuta edistämään maatalouden rationalisointia.

Myös KOESTER ja TANGERMANN (1977) ovat tutkineet millaisia vaikutuksia suorien maksujen käytöllä olisi EEC:n maatalouden hintapolitiikan täydentäjänä. Tutkimusmenetelmänä on käytetty hyötykustannusanalyysiä. Perinteisen hyötykustannusanalyysin ei kuitenkaan ole katsottu sellaisenaan soveltuvan erilaisten maatalouspolitiikan vaihtoehtojen tutkimiseen. Metodologisena ongelmana tutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota monimuuttujaisen tavoite-

funktion käyttöön analyysissä. Tutkimuksen empiirinen osa käsittelee Saksan Liittotasavallan maataloudesta tehtyä analyysiä. Tämä analyysi osoittaa tuen tarpeen vähenemistä, mikäli supistetaan maataloustuotteiden hintoihin sisältyvää tukea ja käytetään suoriamaksuja viljelijöille hintapolitiikan täydentäjänä. Tutkimuksessa on katsottu, että tällainen hintapolitiikan muuttaminen edistäisi myös maatalouden rationalisointia.

Kahdessa viimeksi mainitussa tutkimuksessa on korostettu suorien maksujen käyttöä hintapolitiikan täydentäjänä. Siirtämällä tukea osaksi hintatuesta suoriin maksuihin voitaisiin tutkimusten mukaan vähentää tuen kokonaistarvetta sekä edistää maatalouden rationalisointia. Tätä johtopäätöstä voidaan pitää mielenkiintoisena. Suomessahan lienee varsin yleinen se käsitys, että pinta-alalisänä maksettava suora tuki hidastaa jossain määrin maatalouden rakenteen kehitystä.

Suomen maatalouden aluetukea koskevat päätökset ovat perustuneet lähinnä eräiden komiteoiden ja toimikuntien ehdotuksiin. Näitä käsitellään lähemmin jäljempänä. Samoin jäljempänä käsitellään aluetuen jakamisperusteita naapurimaissamme Ruotsissa ja Norjassa.

3. ALUETUKIJÄRJESTELMÄN KEHITYS

3.1. Tukimuodot

Ensimmäisenä maatalouden alueittaisena tukimuotona voidaan pitää Pohjois-Suomessa tuotetusta sipulista ja sikurista 1930-luvun loppupuolella maksettua tuotantopalkkiota (vrt. IHAMUOTILA 1979, s. 102). Kulutukseen luovutetusta maidosta alettiin v. 1943 maksaa vakauttamispalkkiota. Oulujoen pohjoispuolella alettiin seuraavasta vuodesta lähtien maksaa viimeksi mainittu tuki korotettuna. Vuonna 1947 vakauttamispalkkiota alettiin maksaa vain Oulujoen pohjoispuolisella alueella, joka oli porrastettu kolmeen osaan. Tätä tukea alettiin v. 1950 nimittää maidon tuotantoavustukseksi.

Maidon kuljetusavustusta alettiin maksaa meijereille v. 1943. Aluksi sitä maksettiin koko maassa. Vuonna 1954 lopetettiin kuljetusavustuksen maksaminen Etelä-Suomessa ja v. 1959 tukialue jaettiin kahteen osaan. Vuodesta 1979 lähtien avustusta maksetaan taas koko maassa.

Huomattava osa Pohjois-Suomen tiloilla tuotetusta maidosta on käytetty viljelijäperheiden omaan kulutukseen. Jotta myös tämä tuotanto tulisi aluetuen piiriin, alettiin v. 1951 maksaa lypsylehmien lukumäärän perusteella ns. lehmänpilotopalkkiota. Vuodesta 1972 lähtien on lisäksi maksettu kehitysalueiden hintapolitiittista tukea lypsylehmien lukumäärän perusteella. Tämä tukimuoto vaikuttaa siten, että enintään seitsemän lehmän osalta aluetuki maksetaan korotettuna. Lisäksi maksetaan lypsylehmien lukumäärän perusteella saaristoalueella erikoistukea.

Kehitysalueiden hintapolitiittisena tukena maksettiin vuosina 1972-75 maidon lisähintaa. Tämä tukimuoto poistettiin v. 1976 ja sen sijaan alettiin pinta-alalisiä maksaa porrastettuina aluksi kolmeen alueeseen ja seuraavana vuonna neljään alueeseen. Pinta-alalisiin saamisen edellytyksenä oleva enimmäispeltoala oli

jo vuodesta 1963 alkaen porrastettu kolmeen alueeseen. Vuodesta 1975 vuoteen 1979 tämä enimmäispeltoala oli Etelä-Suomessa 14 ha, Keski-Suomessa 17 ha ja Pohjois-Suomessa 22 ha. Vuonna 1979 näitä peltorajoja korotettiin ja ne porrastettiin neljään alueeseen.

Maatalouden aluetuki kohdistui aluksi miltei yksinomaan maidon tuotantoon. Mm. tuotantopoliittisista syistä alettiin v. 1964 maksaa aluetukea naudan- ja sianlihasta sekä vuotta myöhemmin lampaanlihasta. Naudanlihan aluetuki on porrastettu myös eläinten painon mukaan. Kehitysalueiden hintapoliittisena tukea on vuodesta 1973 lähtien maksettu ostorehujen hinnanalennuskorvausta.

Kasvinviljelytuotteiden aluetuesta edellä on jo mainittu sipulista ja sikurista maksettu tuotantopalkkio. Myös viljantuotantoa on tuettu luonnonoloiltaan epäedullisilla alueilla. Vuosina 1949-68 maksettiin valtion viljavaraston kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti tuotetusta ohrasta Pohjois-Suomessa lisähintaa. Tämän tukimuodon lopettaminen perustui siihen, ettei pidetty rehuviljan myynnin edistämistä järkevänä alueella, jolla kotoisen väkirehun käytön lisääminen katsottiin tärkeäksi (Komiteanmietintö 1966:B31, s. 57). Rukiin tuotannon edistämiseksi siitä on maksettu korkeampaa hintaa Keski- ja Pohjois-Suomessa vuodesta 1958 lähtien.

Vuodesta 1975 on maksettu tärkkelysteollisuuden käyttöön myydystä perunasta tuotantopalkkiota Keski- ja Pohjois-Suomessa. Sokerijuurikkaasta on maksettu lisähintaa edullisimman tuotantoalueen ulkopuolelle. Maatalouden aluetukeen voitaneen myös lukea Pohjois-Suomessa maksettavat maataloustarvikkeiden rahtiavustukset.

Tärkeimmistä maatalouden aluetuen muodoista käytetään yhteisnimitystä alueittainen hintapoliittinen tuki. Edellä on aluetukena käsitelty myös pinta-alalisän alueittaista porrastusta. Pinta-alalisän jakautumiseen eri alueille vaikuttaa myös se, että tilakoko on Keski- ja Pohjois-Suomessa pienempi kuin Etelä-Suomessa.

Pinta-alalisää ei kuitenkaan voida kokonaisuudessaan pitää alue-
tukena, koska maksuperusteet ovat samat koko maassa lukuunotta-
matta mainittua alueittaista porrastusta.

Viljelijöiden toimeentuloon ja maatilojen kehittämismahdollisuuksii-
siin eri alueilla vaikuttaa myös lainojen saatavuus ja lainaehdot. Kehitysalueiden maatalouden lainan saanti on pyritty turvaamaan siten, että maatilatalouden kehittämISRahaston käyttämistä varoista ensin osa on suunnattu kehitysalueille. KehittämISRahaston varoista myönnettyistä lainoista esim. v. 1978 92 % myönnettiin I- ja II-kehitysalueelle (Maataloustilastollinen kuukausikatsaus 1979:1, s. 26-29). Korkotukilainoista 49 % myönnettiin Etelä-Suomen alueelle. Kaikista halpakorkoisista lainoista v. 1978 23 % myönnettiin Etelä-Suomeen ja loput kehitysalueiden I- ja II-vyöhykkeille.

Lainojen alueellisen ohjaamisen tarve johtuu varsinkin erilaisista korkotuki- ja muun pankkilainoituksen saantimahdollisuuksista maan eri osissa ja maatalouden rakennekehityksen hitaudesta kehitys-
alueilla. Mikäli lainoituksella voidaan vaikuttaa rakennekehitykseen eri alueilla lienee täällä myös välillisesti vaikutusta varsinaisen aluetuen tarpeeseen. Kyseistä lainavarojen ohjaamista ei tässä tutkimuksessa ole kuitenkaan katsottu maatalouden aluetu-
keen rinnastettavaksi tukimuodoksi eikä sen merkitystä viljelijöiden toimeentuloon pyritä selvittämään.

3.2. Tukialueet

Tukialueista päätettäessä lienee aluksi ollut pääasiallisena perusteena Pohjois-Suomen oloja tuntevien henkilöiden näkemykset tuen tarpeesta. Vähitellen tukialueita laajennettiin sekä muodostettiin uusia tukialueita. Esim. maidon tuotantoavustusta maksettiin aluksi Oulujoen pohjoispuolella, vuodesta 1956 alkaen alueeseen kuului osa Vaasan lääniä ja pääosa Kuopion lääniä. Vuodesta 1963 maidon tuotantoavustusta on maksettu mm. Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Satakunnassa. Yhä uusien kuntien pyrkiessä tukialue-

seen aluetta laajennettiin joissakin tapauksissa selvittämättä tuen tarvetta (Komiteanmietintö 1966:B31, s. 1). Aluetuen jakoperusteiden selvittämiseksi valtioneuvosto asetti v. 1964 komitean, joka otti nimekseen maatalouden aluetukikomitea. Se jätti mietintönsä v. 1966.

Maatalouden aluetukikomitean työssä oli keskeisellä sijalla tuen jakamisessa käytettävien perusteiden selvittely ja sen pohjalta tapahtunut tukialueiden muodostaminen. Komitea piti tuen jakamisperusteena tuotannon luontaisia edellytyksiä maan eri osissa. Jokaiselle kunnalle laskettiin tuotannon luontaisia edellytyksiä kuvaava pistemäärä. Tätä laskettaessa otettiin huomioon seuraavat tekijät:

1. Maaperä, jonka arvoa osoitti peltomaiden keskimääräisen jyvityspistearvon ja kasvukunnon keskiarvo.
2. Ilmastolliset tekijät, joita olivat kasvukauden pituus, kasvukauden tehoisa lämpömäärä ja touko-kesäkuun sademäärä.
3. Hallaisuus.

Pisteitä laskettaessa ilmastolliset tekijät vaikuttivat 3/5 painolla sekä maaperä ja hallaisuus kumpikin 1/5 painolla kokonaispistemäärään. Komitea katsoi siis aluetuen jakamisperusteeksi ennen muuta ilmastolliset olosuhteet maan eri osissa. Tekemänsä selvityksen pohjalta komitea ehdotti neljän tukialueen muodostamista. Ehdotus merkitsi joitakin muutoksia aiempiin tukialueiden rajoihin. Komitean ehdotusten pohjalta tehtiin eräitä rajojen tarkistuksia v. 1966.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoi v. 1973, että olisi selvitettävä miten hintapoliittista tukea tulisi vastaisuudessa maksaa. Tukiperusteiden tarkistamisen tarvetta sai aikaan mm. se, että v. 1972 ja 1973 oli otettu käyttöön kehitysalueiden hintapoliittinen tuki, jonka tukimuodoista ja tukialueista päätettiin melko vähäisen valmistelun pohjalta (Komiteanmietintö 1975:69, s. 3). Niinpä ministeriö asetti v. 1973 toimikunnan, joka otti nimekseen maataloustuen jakoperustetoimikunta. Toimikunta teki ehdotuksia sekä alueittaisen hintapoliittisen tuen että viljelmäkoon mukaisen tuen jakoperusteista.

Tärkeän osan maataloustuen jakoperustetoimikunnan työstä muodosti tukialueiden rajojen määrääminen. Noin kymmenen vuotta aiemmin työskennellyt komitea teki ehdotuksensa tukialueiden rajoiksi sen perusteella, miten luonnonolosuhteet eri kunnissa vaihtelivat. Jakoperustetoimikunta katsoi, että näiden tekijöiden ohella tulee ottaa huomioon maatalouden rakennetta, maataloudesta saatua tuotosta sekä maatilataloudesta saatua taloudellista tulosta kuvaavia tekijöitä. Toimikunnan tekemät ehdotukset tukialueiden rajoista perustuivat kunnittaiseen pistelukuun, jossa kunnan pistemäärään vaikuttivat seuraavat tekijät (murtoluvut osoittavat kunkin tekijän paino-osuuden):

1. Maaperä. Jyvistyspistearvon ja kasvukauden keskiarvo.	1/9
2. Ilmastolliset tekijät	3/9
- kasvukauden pituus	
- kasvukauden tehoisa lämpömäärä	
- touko-kesäkuun sademäärä	
3. Keskisadot. Ohran, kauran ja heinän keskimääräisten satojen keskiarvo.	1/9
4. Maatalouden rakenne	2/9
- maitomäärä maidonlähettäjää kohti	
- tilojen keskikoko	
5. Tulot	2/9
- maatilataloudesta saatu tulo viljelijää kohti	
- veronalaiset tulot yhteensä viljelijää kohti	

Maidon tuotantoavustusalueiden rajoja muutettiin v. 1976 maataloustuen jakoperustetoimikunnan ehdottamalla tavalla. Tällöin tukea saava alue laajeni hieman ja aiemmin olleiden viiden tukialueen sijaan muodostettiin v. 1976 yhteensä seitsemän aluetta. Seuraavana vuonna muodostettiin vielä yksi melko suppea alue. Toimikunta ehdotti lihan tuotantoavustusta maksettavaksi saman aluejaon puitteissa kuin maidon tuotantoavustusta lukuunottamatta

eteläisintä avustusaluetta. Tätä ehdotusta ei ole toteutettu. Tukialueiden rajat tärkeimpien tukimuotojen osalta v. 1976 esitetään liitteissä 1-4.

Maataloustuen jakoperustetoimikunnan ehdotusten toteuttaminen merkitsi muutosta aluetuen jakoperusteissa. Aiemmin tukialueiden rajat oli määritetty luonnonolosuhteissa olevien erojen perusteella. Maatalouden rakenne, viljelykasvien sadot ja maatilataloudesta saadut tulot vaikuttavat nykyisiin rajoihin enemmän kuin luonnonolosuhteita kuvaavat tekijät. Nämä kriteerit liittyvät kuitenkin hyvin kiinteästi toisiinsa. Luonnonolosuhteethan vaikuttavat satotasoon ja maataloudesta saatuihin tuloihin. Tulot puolestaan vaikuttavat maatalouden rakenteen kehittämismahdollisuuksiin. Jakoperusteiden mainittu muuttaminen ei aiheuttanutkaan kovin oleellista tukirajojen muuttamistarvetta.

Seuraava suurehko muutos tukialueiden rajoihin vuoden 1976 jälkeen tehtiin v. 1979. Tämän muutoksen vaikutuksia arvioidaan jäljempänä kohdassa 5.3.

3.3. Aluetuen kokonaismäärä

Maatalouden aluetuen kokonaismäärä ja sen osuus maatalouden kokonaistuotosta 1970-luvulla esitetään seuraavassa asetelmassa. Lukuihin sisältyy alueittainen hintapoliittinen tuki.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
milj. mk	48.4	55.3	84.6	115.4	153.2	173.6	199.6	232.1	245.2	301.6
% maatalouden kokonaistuotosta	1.3	1.3	1.8	2.3	2.6	2.3	2.3	2.4	2.6	2.9

Asetelmasta havaitaan, että aluetuen osuus maatalouden kokonaistuotosta on kaksinkertaistunut 1970-luvulla. Kyseinen osuus oli koko 1960-luvun ajan samaa suuruusluokkaa kuin 1970-luvun alussa. Tämä aluetuen kasvu johtuu lähinnä vuosina 1972 ja 1973 tehdystä tuntuvista korotuksista. Aluetukea korotettiin näinä vuosina 65 % ja 53 % (vrt. SILTANEN 1979, s. 2-3). Myös vuosina

1976-79 aluetukea korotettiin maataloustulolakiin perustuen suhteellisesti selvästi enemmän kuin tavoitehintoja. Viimeksi mainituina vuosina myös pinta-alalisää korotettiin suhteellisesti enemmän kuin tavoitehintoja. Aluetuen voimakas korottaminen 1970-luvun alussa sai aikaan sen, että aluetuki on sen jälkeen ollut kokonaisuutena hieman suurempi kuin pinta-alalisä, kun aluetuki 1960-luvun alkupuolelta lähtien oli ollut näistä tukimuodoista selvästi pienempi (vrt. SAULI 1971, s. 70).

4. MUIDEN POHJOISMAIDEN ALUETUKIJÄRJESTELMISTÄ

Suomen aluetukijärjestelmää on mielenkiintoista verrata Ruotsin ja Norjan järjestelmään, koska alueiden väliset erot lienevät näissä maissa maantieteellisestä sijainnista johtuen paljolti samanlaisia kuin Suomessa. Pohjoismaiden lisäksi monissa muissa maissa on käytössä erilaisia tiettyihin alueisiin kohdistuvia maatalouden tukitoimia (vrt. esim. United Nations, 1979. Problems of the Agricultural Development of Less-favoured Areas in Europe).

Ruotsissa maatalouden aluetukea maksetaan sekä hintalisänä että investointiavustuksena (PETRINI 1978, s. 199-200). Hintalisää maksetaan Pohjois-Ruotsissa tuotetusta maidosta sekä naudan-, lampaan- ja sianlihasta. Esimerkiksi maidon hintatuki oli v. 1977/78 5-27 äyriä/kg, mikä merkitsee 3-18 % korkeampaa hintaa tukea saamattomaan alueeseen verrattuna. Hintalisänä maksettu aluetuki oli v. 1977/78 yhteensä 156 milj. kruunua eli 1.1 % maatalouden kokonaistuotosta (Statistiska centralbyrån 1979, s. 273).

Valtio tukee Ruotsissa maatalouden rationalisointia avustusten ja lainojen takausten muodossa. Avustukset ovat tuntuvasti suurempia maan pohjoisosissa kuin muissa osissa maata. Yhteensä myönnettiin rationalisointiavustuksia v. 1977/78 n. 63 milj. kruunua. Avustuksia on lisätty tuntuvasti 1970-luvulla ja niiden on todettu voimistaneen tuntuvasti investointitoimintaa Pohjois-Ruotsissa (vrt. BOLIN ym. 1978, s. 79).

Norjan aluetukijärjestelmä vaikuttaa pääpiirteissään melko samantyyppiseltä kuin Suomen ja Ruotsin järjestelmät. Maidon hintalisä on Norjassakin tärkein aluetuen muoto. Lisä on porrastettu seitsemään alueeseen ja se oli suuruudeltaan v. 1978 4-43 äyriä maitokiloa kohti (BROX 1978, s. 137). Myös lihasta ja viljasta maksetaan hintalisää epäedullisilla alueilla. Yhteensä aluetukena maksettu hintalisä oli v. 1977 390 milj. kr eli 3.7 % maatalouden kokonaistuotosta (Budsjettnemnda for jordbruket 1979).

Norjassa on käytössä myös jonkin verran suomalaista pinta-alaliisjärjestelmää muistuttava tukimuoto, jolla voidaan katsoa olevan alueiden välisiä toimeentuloeroja supistava vaikutus. Tästä suuraa tukea saavat 1-10 hehtaarin viljelijät, joilla maataloudesta saatu tulo on yli puolet perheen nettotuloista. Myös valtion myöntämät avustukset ja lainat on suunnattu siten, että ne ovat suurimpia taloudellisesti heikoilla maatalousalueilla.

Hintalisänä maksettavaan aluetukeen käytetään Ruotsissa selvästi pienempi, Norjassa taas huomattavasti suurempi osuus maatalouden kokonaistuotosta kuin Suomessa. Runsas tuen tarve Norjassa aiheutuu suurelta osin vuoristo-olosuhteista. Voimassa oleva aluetukijärjestelmä on näissä kolmessa maassa melko samanlainen. Maatalouden kannattavuus on kunkin maan eteläosissa parempi kuin pohjoisosissa (vrt. ELSTRAND 1979, s. 12-13). Aluetuen suuruudesta päätettäessä Norjassa ja Ruotsissa käytetään apuna tilamallilaskelmia. Näiden laskelmien periaatteita voitaneen pitää mielenkiintoisina myös Suomen aluetukijärjestelmän kannalta. Seuraavassa ta. kastellaan suppeasti kyseisiä laskelmia.

Norjassa on maatalouden tulopäätösten apuvälineeksi kehitetty eräänlainen tilamallijärjestelmä (BROX 1978, s. 136-137). Järjestelmän avulla pyritään selvittämään, miten maataloustuotteiden hintoja ja erilaisia tukimuotoja tulisi kehittää, jotta viljelijä saisi "tehokkaasta" miestyövuodesta (2000 työtuntia) saman tulon kuin teollisuudessa saadaan. Samalla pyritään selvittämään erilaisten vaihtoehtojen tuotantopoliittiset vaikutukset.

Alueelliset tekijät otetaan huomioon mm. siten, että taloudellisesti heikoilla alueilla maidontuotannossa katsotaan tarvittavan pienissä yksiköissä kolmannes enemmän työtä kuin vastaavassa yksikössä edullisilla alueilla. Ero pienenee yksikkökoon kasvaessa, esim. 15 lehmän yksikössä se on noin neljännes. Tilamallien avulla pyritään työtulotavoitteen ja työn tarpeen pohjalta selvittämään aluetuen tarve sekä se, missä muodossa tuki olisi suoritettava, että se jakaantuisi oikeudenmukaisella tavalla mm. eri suuruisen tilojen kesken kunkin alueen sisällä.

Norjan tilamallijärjestelmää on kehitetty useita vuosia ja se lienee edelleen monilta osin puutteellinen. On ilmeistä, että tilamallilaskelmista on hyötyä aluetukijärjestelmänkin kehittämässä. Alueiden välisiä tuloeroja voitaneen supistaa parhaiten maksamalla vastaisuudessa hintatukea, tuotannon määrästä riippumatonta suoraa tukea sekä investointitukea (vrt. BROX 1978, s. 137). Tilamallijärjestelmällä lienee merkitystä mm. aluetuen niveltämisessä muuhun maatalouspolitiikkaan sekä eri aluetuen muotojen keskinäisessä painottamisessa niin, että maatalouspolitiikalle asetetut tavoitteet voidaan mahdollisimman hyvin saavuttaa.

Ruotsissa aluetukena maksettavan hintalisän tarpeen selvittämiseksi on tehty tärkeimpien tuotteiden tuotantokustannuslaskelmat eri alueille (vrt. esim. Regeringens proposition 1977/78:19, s. 145-149). Aluetukea koskevien päätösten pohjana on siten ollut samaa tuotetta tuottavien samansuuruisten tilojen välillä olevat alueellisesta sijainnista johtuvat tuotantokustannuserot. Maatalouden rakenteessa olevien alueiden välisten erojen vaikutusta viljelijöiden toimeentuloon on Ruotsissa pyritty supistamaan edellä mainitulla rationalisointituella (avustukset ja lainat). Sensijaan Norjassa ja Suomessa käytettäviä suoran tuen muotoja (kuten Suomen pinta-alalisä) ei ole käytetty alueiden välisten toimeentuloerojen tasaamisessa eikä hintatuella ole pyritty supistamaan maatalouden rakenteesta johtuvia alueiden välisiä toimeentuloeroja. Tästä Ruotsin aluetukijärjestelmän luonteesta johtuu, että aluetuen tarve on voitu selvittää mainittujen melko yksinkertaisten laskelmien avulla.

5. TUEN MÄÄRÄ ERI ALUEILLA

5.1. Aineisto ja laskentaperusteet

Maatilahallituksen tukemistoimiston laatimat tilastot vuosina 1975 ja 1976 maksetusta aluetuesta muodostavat keskeisen osan tämän tutkimuksen aineistosta. Myös maatilahallituksen laatiman maatilarekisterin tietoja on käytetty tutkimuksessa. Alueiden välisten tuloerojen selvittämisessä on käytetty tilastokeskuksen laatiman maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tietoja. Tämä tilasto perustuu verotustietoihin. Alueiden välisiä tuloeroja selvitetään myös maatalouden kannattavuustutkimuksen tulosten pohjalta.

Tässä tutkimuksessa on pyritty selvittämään tuen määrää ja tulo-tasoa eri alueilla. Tällöin on käytetty rinnakkain kahdenlaista aluejakoa. Yritys- ja tulotilastossa käytetään läänien mukaista aluejakoa. Kirjanpitoluokset lasketaan maatalouskeskusten mukaisella jaolla. Aluetuen määrän selvittämisessä on käytetty maatalouskeskuksittaista aluejakoa. Useiden maatalouskeskusten alue on sama tai lähes sama kuin läänin alue. Maatalouskeskusjaosta on aluetuen määrän selvittämisessä mm. se etu, että Kainuun maatalouskeskuksen osaa Oulun läänistä voidaan tarkastella erikseen.

Tärkeimpien tukimuotojen osalta oli käytettävissä kunnittaiset tiedot maksetusta aluetuesta. Täten myös kunnittainen tuen määrän tarkastelu olisi ollut mahdollinen. Tutkimuksessa ei ole pyritty selvittämään tukirajojen oikeellisuutta vaan yleisemmin aluetuen ja eri tukimuotojen merkitystä tuloerojen tasaajana. Tästä syystä kunnittaista tarkastelua ei pidetty tarpeellisena.

Aluetukeen on luettu alueittainen hintapoliittinen tuki, kehitys-alueiden hintapoliittinen tuki, maidon kuljetusavustus ja pinta-alalisän alueporrastus. Joitakin merkitykseltään vähäisiä tukimuotoja on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Tarkasteltavia tukimuotoja ovat maidon tuotantoavustus, kehitysalueiden hintapoliit-

tisena tukena v. 1975 maksettu maidon lisähinta, lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettu tuki, ostorehun hinnanalennuskorvaus, lihan tuotantoavustus, rukiin tuotantopalkkio, maidon kuljetusavustus ja pinta-alalisan alueporrastus.

Tutkimuksen ulkopuolelle jätettyjä aluetuen muotoja ovat olleet kotivoin lisäkorvaus v. 1975, sokerijuurikkaan lisähinta, tärkkelysperunan tuotantopalkkio sekä saariston tuki siltä osin, kuin se ylittää alueella muutoin maksettavan tuen. Österbottens svenska lantbrukssällskapin alueella maksettu saariston tuki on kuitenkin otettu huomioon, koska saariston on katsottu olevan melko merkittävä osa tätä aluetta ja koska tuen selvittäminen on ollut suhteellisen yksinkertaista. Ahvenanmaa on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Maataloustarvikkeiden rahtiavustuksia ei ole otettu huomioon. Mainittujen erien jättäminen tutkimuksen ulkopuolelle ei vaikuta oleellisesti tuloksiin. Saaristoalueiden tuen tarkastelu on varsin suppeaa, koska on katsottu, ettei tässä yhteydessä ole mahdollisuuksia paneutua riittävän yksityiskohtaisesti näiden alueiden erityisongelmiin. Aluetuen vaikutuksista saaristoalueilla ei siten voida tehdä johtopäätöksiä tämän tutkimuksen perusteella. Niissä asetelmissä, jotka esittävät tuen jakautumista eri tukialueilla, esitetään vyöhykkeittäin kuitenkin myös saaristoalueiden osuus.

Liha tuotantoavustuksista, lypsylehmien lukumäärän perusteella maksetuista avustuksista ja ostorehun hinnanalennuskorvauksista oli tutkimusta tehtäessä käytettävissä kunnittaiset tiedot. Maidon tuotantoavustuksen jakautuminen maatalouskeskusalueittain laskettiin avustusalueittaisten tukisummien ja meijeriin lähetettyjä maitomääriä koskevien kunnittaisten tietojen perusteella. Nämä tiedot maitomääristä olivat vuodelta 1976. Saatu tulos maidon tuotantoavustuksen jakautumisesta maatalouskeskusten alueilla on siten vuoden 1976 osalta tarkempi kuin vuoden 1975 osalta. Maidon kuljetusavustus ja v. 1975 kehitysalueiden hintapoliittisena tukena maksettu maidon lisähinta on laskettu avustusalueittaisista summista samoin perustein kuin maidon tuotantoavustus. Maidon kuljetusavustusalueiden sisällä avustuksen on siis oletettu jakautuvan/^{eri} maatalouskeskusten alueille meijeriin lähetettyjen maitomäärien suhteessa.

Pinta-alalisän alueporrastuksen vaikutus eri alueilla on jouduttu huomattavalta osin arvioimaan. Pinta-alalisää on tutkimusvuosina maksettu Etelä-Suomessa alle 14, Sisä-Suomessa alle 17 ja Pohjois-Suomessa alle 22 hehtaarin tiloilla. Alueporrastukseksi on v. 1975 luettu Sisä-Suomessa 14-17 ja Pohjois-Suomessa 14-22 hehtaarin tiloille maksettu pinta-alalisä. Näiden tilojen lukumäärä on arvioitu maatilareksiterin 10-15, 15-20 ja 20-25 hehtaarin tilojen lukumäärän perusteella. Yli 14 hehtaarin tiloille maksettu pinta-alalisä tilaa kohti oli enintään 586 mk. Alennettuna (20 % tai 60 %) myönnettyjen tai hylättyjen pinta-alalisähakemusten lukumäärän perusteella on arvioitu, että Sisä-Suomessa 14-17 hehtaarin ja Pohjois-Suomessa 14-22 hehtaarin kaikkia tiloja kohti keskimäärin on v. 1975 maksettu 500 mk pinta-alalisää.

Vuonna 1976 otettiin pinta-alalisän jakamisperusteena käyttöön jakoyksikkömenetelmä ja pinta-alalisä maksettiin 10 ja 20 prosentilla korotettuna Keski- ja Pohjois-Suomessa. Aluetukena on v. 1976 otettu huomioon kyseinen prosenttikorotus kokonaisuudessaan sekä Keski- ja Pohjois-Suomessa yli 14 hehtaarin tiloille maksettu pinta-alalisä. Pinta-alalisää saavien yli 14 hehtaarin tilojen lukumääränä on käytetty samaa kuin v. 1975. Näille tiloille tilaa kohti maksettu tuki on laskettu siten, että jakoyksiköiden lukumääräksi on arvioitu kahdeksan (3.5 pinta-alasta ja 4.5 eläimistä, maksimi ko. tiloille 3.5 + 7). Jakoyksikköä kohti ilman prosenttikorotusta on arvioitu maksetun 125 mk (täysimääräinen 140 mk). Keski-Suomen 14-17 hehtaarin ja Pohjois-Suomen 14-22 hehtaarin tiloille on siten laskettu maksetun keskimäärin pinta-alalisää 1000 mk ja tämän lisäksi 10 tai 20 prosentin aluekorotus. Eläimistä muodostuvien jakoyksiköiden määrä tilaa kohti sekä verotettavien tulojen perusteella määräytyvä jakoyksikköä kohti maksettu pinta-alalisä näissä tilaryhmissä on jouduttu arvioimaan varsin karkeasti. Tämä johtuu siitä, että maatilareksiteristä ja verotustilastosta ei ole saatavissa erikseen tietoja 14-17 hehtaarin ja 14-22 hehtaarin tilaryhmistä.

Rukiin tuotantopalkkio maatalouskeskusalueittain on laskettu maatalahallituksen julkaisemien sadon määrää ja käyttöä koskevien tilastojen pohjalta (Maatalouden vuositilasto 1975 ja 1976). Niiden maatalouskeskusten kohdalla, joista vain osa kuuluu palkkioalueeseen, on arvioitu myytyjen ruismäärien jakautuminen palkkiorajan etelä- ja pohjoispuolelle.

Aluetuen laskemiseen liittyy siis pinta-alalisän alueporrastuksen ja rukiin tuotantopalkkion osalta melko paljon arvionvaraisuutta. Näiden tukimuotojen suhteellinen osuus koko aluetuesta on kuitenkin vähäinen, joten tuloksia voidaan kokonaisuutena pitää melko luotettavina.

5.2. Tuen määrä tukimuodoittain ja jakautuminen alueittain

5.2.1. Maidon tuotantoavustus ja lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettava tuki

Maidon tuotantoavustus on selvästi tärkein aluetuen muoto. Sen osuus koko aluetuesta oli v. 1975 46.4 % ja v. 1976 49.3 %. Aluetukeen on tällöin luettu alueittaisen ja kehitysalueiden hintapoliittisen tuen ohella maidon kuljetusavustus ja pinta-alalisän alueporrastus. Lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettava tuki oli v. 1975 5.1 % ja v. 1976 6.2 % koko aluetuesta (liitteet 5 ja 6).

Maataloustuen jakoperustetoimikunnan ehdotusten pohjalta muutettiin maidon tuotantoavustuksen aluejakoa kesäkuun alusta v. 1976. Aiemmin tuki oli porrastettu kuuteen alueeseen, uuden jaon mukaan alueita oli kahdeksan. Vuonna 1977 muodostettiin vielä IVb alue. Maidon tuotantoavustusta on maksettu meijeriin toimitetusta maidosta eri vyöhykkeillä seuraavan asetelman mukaisesti (p/1):

Alue	Huhtik. 1974- maalisk. -75	Huhtik. 1975- toukok. -76	Alue	Kesäk. 1976- toukok. -77	Kesäk. 1977- maalisk. 79
Ia	30.0	32.5	Ia	36.0	36.0
Ib	15.5	17.5	Ib	20.0	20.0
II	11.5	13.0	IIa	15.5	15.5
			IIb	14.5	14.5
III	6.6	7.6	IIIa	9.8	12.0
			IIIb	8.8	8.8
IV	2.5	3.0	IV	4.2	IVa 4.2 IVb 2.5
V	5.3	5.8	V	8.8	8.8

Maksetun tuotantoavustuksen suhteellinen jakautuminen eri alueille vanhan aluejaon mukaan vuonna 1975 ja uuden aluejaon aikana v. 1976 oli seuraava:

v. 1975, %		Kesä-joulukuussa 1976, %	
Ia	0.2	Ia	0.2
Ib	5.3	Ib	4.1
II	23.1	IIa	12.9
III	48.4	IIb	9.3
IV	22.4	IIIa	15.8
V	0.6	IIIb	39.4
yht.	100.0	IV	17.8
		V	0.5
		yht.	100.0

Asetelmasta havaitaan, että melko suuri osa maidon tuotantoavustuksesta maksetaan III-alueelle, vaikka avustus maitolitraa kohti onkin huomattavasti alhaisempi kuin I ja II alueilla. Tarkastelemalla maidon tuotantoavustuksen jakautumista maatalouskeskuksittain liitteistä 5 ja 6 havaitaan Oulun maatalouskeskuksen alueen osuudeksi noin kolmannes tuotantoavustuksesta. Tämä johtuu siitä, että Oulun maatalouskeskuksen alue on melko laaja ja että varsinkin alueen eteläosien lypsykarjatalous on suhteellisen voimaperäistä. Esim. vuoden 1974 lopussa Oulun maatalouskeskuksen alueella oli keskimäärin 6.3 lehmää lypsylehmiä pitävää tilaa kohti kun vastaava luku koko maan osalta oli 6.0 (maatilarekisteri ja maataloustilastollinen kuukausikatsaus 1975:1, s. 4).

¹⁾ huhtikuuhun 1980 saakka sama paitsi III b alueella 15.0 p/l

Lapin läänin alueella maidon tuotantoavustus litraa kohti on korkein. Läänin osuus tuotantoavustuksen summasta oli v. 1975 n. 14 % ja v. 1976 n. 12 %. Läänin tuotantoavustuksesta 60 % maksettiin IIA alueelle. Tällä Lapin läänin lounaisosan alueella tuotettiin yli 2/3 koko läänissä tuotetusta maitomäärästä.

Maidon tuotantoavustuksen jakautuminen eri maatalouskeskusten alueille muuttui vuodesta 1975 vuoteen 1976 siten, että pohjoisimpien alueiden osuus tuotantoavustuksen summasta pieneni ja Itä-Suomen alueiden sekä Etelä-Pohjanmaan osuus kasvoi. Tämä johtuu lähinnä aluerajoihin kesäkuun alusta 1976 tehdyistä muutoksista, jotka merkitsivät tukea saavan alueen laajenemista. Maidon tuotantoavustuksen alueittainen jakautuminen muuttui aluerajojen muutoksen johdosta enemmän kuin muutos vuodesta 1975 vuoteen 1976 osoittaa, koska uusi aluejako oli voimassa vain osan (7/12) vuodesta 1976.

Maidon tuotantoavustukseen verrattava aluetuen muoto on kehitysalueiden hintapoliittisena tukena maksettu maidon lisähinta. Tätä tukimuotoa ei ole käytetty vuoden 1975 jälkeen. Vuonna 1975 sitä maksettiin enintään 17 000 litrasta Pohjois-Suomessa 7.0 p/l (I-alue) ja Pietarsaari-Savonlinna-linjan pohjoispuolella Sisä-Suomessa (II-alue) 3.5 p/l.

Lypsylehmien lukumäärän perusteella viime vuosina on maksettu alueittaista hintapoliittista tukea, kehitysalueiden hintapoliittista tukea ja saariston erikoistukea sisäsaaristoalueelle. Alueittainen hintapoliittinen tuki ja saariston erikoistuki maksetaan jokaisesta lehmästä. Kehitysalueiden hintapoliittinen tuki maksetaan enintään seitsemästä lehmästä. Lypsylehmää kohti vuodessa tuki on ollut viime vuosina seuraavan suuruinen (alueittainen hintapoliittinen tuki + kehitysalueiden hintapoliittinen tuki, mk):

	v. 1975	v. 1976	v. 1977	v. 1978	v. 1979
Ia	215+215	300+300	300+300	400+400	Ia 500+500
Ib	130+130	200+200	200+200	225+225	Ib 300+300 Ic 250+250
II	75+ 75	IIa 130+130	130+130	130+130	IIa 200+200 IIb 150+150 III 100+100
ulkosaaristo	75+ 75	75+ 75	90+ 90	90+ 90	250+250
saarist. erikoistuki, sisäsaaristo	150	225	250	250	400

Tämä tuki lukuunottamatta saariston erikoistukea on jakautunut v. 1976 eri alueille seuraavasti:

	Ia	Ib	IIa	IIb	ulko- saaristo	yhteensä
mk	264 900	3 337 400	8 229 520	3 626 850	405 825	15 864 495
%	1.7	21.0	51.9	22.9	2.5	100.0

Asutelman summasta 52.5 % on ns. lehmäavustusta ja 47.5 % ns. lisälehmäavustusta (kehitysalueiden hintapol. tuki). Tukialueilla on siis hyvin vähän sellaisia tiloja, joilla on enemmän kuin seitsemän lypsylehmää.

Lypsylehmien lukumäärän perusteella maksetun tuen jakautuminen maatalouskeskuksittain esitetään liitteissä 5 ja 6. Puolet tästä tuesta on maksettu Lapin läänin alueella, jolla alueella se on maidon tuotantoavustuksen jälkeen tärkein aluetuen muoto.

5.2.2. Lihan tuotantoavustus

Lihan tuotantoavustukseen käytettiin v. 1976 14.4 % koko alueesta (liite 6) ja 18.3 % alueittaisesta hintapoliittisesta tuesta. Naudanlihan osalta tuki on porrastettu paitsi alueittain myös teuraan painon mukaan. Naudanlihan tuotantoavustuksen porrastuksella myös eläimen painon mukaan on pyritty lisäämään naudanlihan tuotantoa. Lihan tuotantoavustuksen määrä lihakiloa kohti on ollut vuosina 1974-79 liitteen 3 mukainen.

Maksetut lihan tuotantoavustukset jakautuivat vuosina 1975 ja 1976 avustusalueittain seuraavan asetelman mukaisesti:

	v. 1975		v. 1976	
	mk	%	mk	%
Ia	56 291	0.2	81 583	0.2
Ib	1 613 186	5.5	1 942 231	5.3
II	7 012 690	23.9	9 341 954	25.7
III	20 301 509	69.0	24 598 287	67.6
saaristo	419 548	1.4	454 562	1.2

Kyseisinä vuosina yli 2/3 lihan tuotantoavustuksen summasta maksettiin III-alueelle. Avustuksen jakautuminen maatalouskeskuskittain esitetään liitteissä 5 ja 6. Oulun maatalouskeskusalueen osuus on suurin eli yli puolet avustuksen summasta. Österbottens Svenska Lantbrukssällskapin sekä Keski-Suomen, Kuopion ja Pohjois-Karjalan maatalouskeskusten alueiden melko vähäinen osuus lihan tuotantoavustuksesta johtuu siitä, että tarkasteltuina vuosina vain osa näistä alueista kuului avustuksen piiriin.

5.2.3. Pinta-alalisän alueellinen porrastus

Aluetueksi on pinta-alalisän osalta luettu tässä tutkimuksessa pinta-alalisää saavien tilojen enimmäispeltoalan porrastus ja vuoden 1976 osalta myös Keski- ja Pohjois-Suomessa maksettu pinta-alalisän korotus. Etelä-Suomessa pinta-alalisää on maksettu vuodesta 1975 vuoteen 1979 enintään 14 hehtaarin, Keski-Suomessa enintään 17 hehtaarin ja Pohjois-Suomessa enintään 22 hehtaarin tiloille. Aluetueksi on siis katsottu Keski- ja Pohjois-Suomessa yli 14 hehtaarin tiloille maksettu pinta-alalisä kokonaisuudessaan ja tätä pienemmille tiloille maksetusta pinta-alalisästä v. 1976 aluekorotus. On huomattava, että tätä tässä yhteydessä aluetueksi katsottua pinta-alalisää saivat v. 1975 vain tietynsuuruiset tilat, joita on suhteellisen pieni osa koko tilamäärästä.

Pinta-alalalisää on maksettu alueittain korotettuna vuodesta 1976, jolloin se maksettiin Keski-Suomessa 10 % ja Pohjois-Suomessa 20 % korkeampana kuin Etelä-Suomessa. Liitteistä 5 ja 6 havaitaan, että kyseisen korotuksen käyttöön ottaminen lisäsi huomattavasti pinta-alalalisänä maksettavan aluetuen osuutta koosta. Korotuksen tarkoituksena oli korvata kehitysalueiden hintapoliittisena tukena maksettu maidon lisähinta (Komiteamietintö 1975:69, s. 46), jonka maksaminen lopetettiin. Pinta-alalalisän korotus ei kuitenkaan Pohjois-Suomen eikä myöskään Pohjois-Karjalan ja Kuopion läänin alueiden osalta vastannut poistettua lisähintaa (vrt. liitteet). Tämä johtui osaksi siitä, ettei korotusta v. 1976 toteutettu niin suurena, kuin komitea oli esittänyt (10, 20 ja 30 %). Pinta-alalalisän aluekorotusta muutettiin v. 1977, jolloin korotusprosentteiksi tuli 10, 20, 30 ja 40.

5.2.4. Muu aluetuki

Edellä käsittelemättömistä aluetuen muodoista maidon kuljetusavustus on markkamääräisesti merkittävin. Sen osuus koko aluetuesta oli v. 1975 10.3 % ja v. 1976 9.2 %. Suhteellinen osuus aleni, koska koko aluetuki kasvoi vuonna 1976 edellisvuoteen verrattuna nopeammin kuin maidon kuljetusavustukseen käytetyt varat.

Maidon kuljetusavustuksen maksamista varten on määrätty I ja II-alueet¹⁾. Avustus maksetaan meijereille ja se määräytyy meijereiden kuljetuskustannusten, tarkoitukseen varattujen varojen ja valtioneuvoston päättämien laskentaperusteiden mukaan. Esimerkiksi v. 1976 voitiin maksaa I-alueella enintään 50 % niistä meijerin"hyväksyttävistä" kuljetuskustannuksista, jotka ylittivät 1.8 p/l. Vastaavasti II-alueella voitiin maksaa enintään 35 % 2.0 p/l ylittävistä kuljetuskustannuksista. Tutkimusvuosina kuljetusavustusta on maksettu keskimäärin seuraavasti, p/l (SIPILÄINEN 1977, s. 27).

	I-alue	II-alue	I- ja II-alueet keskim.
1975	2.46	0.96	1.31
1976	2.76	1.02	1.41

¹⁾ Vuodesta 1979 lähtien myös III-alue (Etelä-Suomi)

Maidon kuljetusavustuksen merkitys aluetuen osana on aluetukijärjestelmän kehittyessä supistunut. Tätä kuvaa se, että vuodesta 1966 vuoteen 1976 maidon kuljetusavustukseen käytetyt varat ovat lisääntyneet 1.4 kertaiseksi (nimellishintaan) ja maidon tuotantoavustus on samana aikana kasvanut nelinkertaiseksi.

Ostorehun hinnanalennuskorvauksen osuus koko aluetuesta oli v. 1975 5.5 % ja v. 1976 7.1 %¹⁾ eli hieman suurempi kuin lypsylehmiä lukumäärän perusteella maksetun tuen osuus. Avustusalueet olivat vuosina 1975 ja 1976 samat kuin lihan tuotantoavustuksen osalta. Ostorehun hinnanalennuskorvaus on porrastettu siten, että se suuntautuu lihan tuotantoavustusta voimakkaammin pohjoisimmille tukialueille.

Hinnanalennuskorvausta on myönnetty hakemuksesta alueittain porrastettu enimmäisosuus ostorehukustannuksista. Tilaa kohti maksettava enimmäismäärä on myös porrastettu alueittain. Tarkastelun kohteena olevina vuosina porrastus oli seuraavanlainen:

Tukialue	vuonna 1975 maksettu		vuonna 1976 maksettu	
	enint. %	enint. mk/tila	enint. %	enint. mk/tila
Ia	20	560	30	1 680
Ib			22	1 230
II	15	420	15	840
III ja saaristo	10	280	10	560

Asetelmasta havaitaan, että tilaa kohti maksettavaa enimmäismäärää korotettiin tuntuvasti v. 1976. Tästä johtui, että hinnanalennuskorvauksen osuus koko aluetuesta kasvoi 1.6 prosenttiyksiköllä.

Rukiin tuotantopalkkio oli vuonna 1975 elokuuhun saakka 7 p/kg, siitä lähtien vuoden 1977 elokuuhun asti 8 p/kg. Kun tuotantopalkkiota vuonna 1975 korotettiin, samalla laajennettiin jonkin verran tukialuetta. Rukiin tuotantopalkkion osuus koko aluetuesta

¹⁾ Kyseisinä vuosina maksettu hinnanalennuskorvaus.

on vähäinen, vuosina 1975 ja 1976 se oli 0.5 ja 0.7 %. Tämän tutkimuksen perusteella ei voi tehdä kovin tarkkoja päätelmiä palkkion jakautumisesta eri alueille. Näyttää siltä, että noin 40 % rukiin tuotantopalkkiosta maksetaan Etelä-Pohjanmaalle. Muiden palkkiota saavien alueiden osalta rukiin viljely on keskittynyt tukialueen eteläosiin.

5.2.5. Aluetuki yhteensä

Koko aluetuen jakautuminen eri maatalouskeskusten alueille selviää liitteistä 5 ja 6. Esimerkiksi Lapin läänin alueella, missä aluetuki maksetaan korkeimpana, maksetaan koko aluetuesta n. 15 %. Tilojen lukumäärä kyseisellä alueella on 5.3 % koko maan tilamäärästä ja hieman yli 7 % aluetukea saavan alueen tilamäärästä. Tukialueiden rajoihin v. 1975 tehdyt muutokset vaikuttivat siten, että pohjoisimpien tukialueiden suhteellinen osuus tuesta supistui. Maksettu aluetuki kasvoi kuitenkin vuodesta 1975 vuoteen 1976 voimakkaasti myös pohjoisimmilla alueilla, esim. Lapin läänin alueella 24 % ja Kainuun maatalouskeskuksen alueella 19 %. Näinollen tukialueiden lisäämisen ei voitane katsoa tapahtuneen pohjoisimpien alueiden tukea supistamalla.

5.3. Tuen määrä tilaa kohti

Edellä esitetty aluetuen kokonaismäärä on jaettu alueittain tilaa kohti, jotta saataisiin yleiskuva aluetuen merkityksestä tilata-solla eri alueilla. Tilojen lukumääränä on käytetty maatilarekisterin mukaista yli 2 ha tilojen määrää. Näistä on vähennetty pel-lonvaraustilat, koska ne eivät ole tuotannossa. Pinta-alalisää maksetaan kuitenkin myös pellonvaraustiloille. Tästä syystä pinta-alalisän alueporrastusta tarkastellaan erillisenä ja lisäksi tarkastellaan koko pinta-alalisää.

Taulukko 1. Aluetuen ja pinta-alalisän määrä tilaa kohti eri alueilla v. 1976.

Maatalouskeskusalue	Aluetuki ilman pinta-alalisän alueporrastusta mk/tila	Pinta-alalisän alueporrastus mk/tila	Pinta-alalisä yhteensä mk/tila
Lapin läänin	3 650	180	760
Kainuun	2 920	220	910
Oulun	3 350	320	870
Österbottens sv.	870	160	550
Et.-Pohjanmaa	620	190	730
Keski-Suomen	860	180	(720)
Pohjois-Karjalan	2 120	230	1 040
Kuopion läänin	1 890	220	1 010
Mikkelin läänin	410	120	930
Kymen läänin	140	80	620
Itä-Hämeen	70	70	} 652
Pirkanmaan	160	90	
Satakunnan	160	60	
Muut alueet			
Koko maa			717

Taulukosta 1 havaitaan, että aluetuki ja pinta-alalisä muodostavat yhteensä Pohjois- ja Itä-Suomen viljelijöille melko huomattavan tuloerän, esim. Lapin läänin alueella keskimäärin 4 400 mk/tila vuonna 1976. Pinta-alalisän alueporrastuksen merkitys koko aluetuesta on melko vähäinen. Asetelmasta voidaan havaita, että maksetussa pinta-alalisässä eri alueiden välillä olevat erot eivät selity yksinomaan pinta-alalisän alueporrastuksen avulla, vaan siihen ovat vaikuttaneet myös erilainen tilojen peltopinta-ala ja kotieläinten lukumäärä eri alueilla. Lisäksi on huomattava, että pinta-alalisän määrään vaikuttaa viljelijän verotettavat tulot eli mm. sivuansiotulot supistavat pinta-alalisää. Porrastuksen muuttaminen v. 1977 lisäsi Pohjois- ja Itä-Suomen osuutta pinta-alalisästä. Koko maan kaikkia tiloja kohti laskettu pinta-alalisä oli v. 1977 950 mk, Lapin läänin alueella 1 150 mk/tila ja Kainuun maatalouskeskuksen alueella 1 290 mk/tila. Pinta-alalisä on tällöin laskettu kaikkia yli 2 ha tiloja kohti. Pinta-alalisää saanutta tilaa kohti laskettuna alueiden väliset erot olivat melko vähäiset (990-1 350 mk/tila) v. 1976, mutta porrastuksen lisäys v. 1977 lisäsi selvästi Pohjois-Suomessa maksettujaa summia, jolloin maksettu pinta-alalisä tilaa kohti oli alueesta riippuen (maatalouspiirien alueet) 840 - 2 070 mk.

5.4. Tuen jakautuminen tuotannonaloittain

Pääosa maatalouden aluetuesta kohdistuu maidontuotantoon. Maidon tuotantoavustus, kuljetusavustus ja lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettu tuki yhteenlaskettuina olivat v. 1976 65 % koko aluetuesta. Eräiden läänien alueella kyseinen osuus oli seuraava:

	Vuonna 1975	Vuonna 1976
Lapin läänin	78 %	72 %
Pohjois-karjalan läänin	84 %	83 %
Kuopion läänin	83 %	80 %

Maidon osuus maatalouden bruttotuloista oli v. 1975 kyseisten läänien alueella yritys- ja tulotilaston mukaan 61-63 %. Lisäksi pääosa ostorehun hinnanalennuskorvauksesta ilmeisesti maksetaan maidontuotantoa harjoittajille tiloille. Myös lihan tuotantoavustus kohdistunee suurelta osin niille tiloille, joiden pääasiallisena tuotteena on maito. Aluetuki kohdistuu siten voimakkaasti nautakarjataloutta harjoittaville tiloille. Aluetukijärjestelmä on muodostunut maidon ja naudanlihan tuotantoa suosivaksi siksi, että näiden on katsottu maatalouden muita tuotantomuotoja paremmin soveltuvan Keski- ja Pohjois-Suomen olosuhteisiin.

6. TUEN MERKITYS ALUEIDEN VÄLISTEN TULOEROJEN TASAAMISESSA

6.1. Verotustilaston mukaiset alueiden väliset tuloerot ja aluetuki

Verotustietoihin perustuvan maatilatalouden yritys- ja tulotilaston etuna tämän tutkimuksen kannalta on, että tilasto on edustava otos kaikista yli 2 ha:n tiloista. Tästä syystä edellä esitettyjä tuloksia aluetuen määrästä tilaa kohti on mahdollista tarkastella rinnan verotustilaston mukaisen taloudellisen tuloksen kanssa. Tällaiseen tarkasteluun liittyy kuitenkin vaikeuksia, jotka estävät tarkkojen johtopäätösten tekemiseen. Eräs vaikeus johtuu siitä, että verotuksen mukaiset alueiden väliset tuloerot näyttävät jonkin verran vaihtelevan vuodesta toiseen, mikä puolestaan johtunee suurelta osin kasvinviljelysatojen vaihtelusta. Verotustulokseen vaikuttaa tuottojen ja kustannusten ohella varastojen muutokset sekä se, millaisiksi poistot on laskettu. Näistä seikoista johtuen yksittäisenä vuonna maksetun aluetuen vertaaminen saman vuoden verotustulokseen saattaa antaa virheellisen kuvan aluetuen merkityksestä tuloerojen tasaamisessa. Näiden ongelmien vaikutusta voidaan kuitenkin vähentää tarkastelemalla useamman kuin yhden vuoden tuloksia.

Aluetukijärjestelmän kehityksen tarkastelu osoitti, että tukialueiden rajoista päätettäessä kunnittaisessa pistelaskussa on otettu huomioon mm. maatilataloudesta saatu tulo sekä veronalaiset tulot yhteensä, siis tekijöitä, joihin vaikuttavat maataloudesta saadun tulon ohella metsätaloudesta ja sivuansioista saatu tulo. Eräs ongelma aluetuen arvioinnissa on se, missä määrin metsätalous- ja sivuansiotulot olisi otettava huomioon alueiden välisiä tulovertailuja tehtäessä. Tässä tutkimuksessa verrataan pääasiassa maataloudesta saatuja tuloja, mutta esitetään myös metsätulot ja sivuansiot sisältäviä vertailuja. Siis ensisijaisesti pyritään selvittämään, miten maataloudesta saatu tulo vaihtelee eri alueilla ja miten aluetuki supistaa näitä eroja.

Taulukko 2. Maatilatalouden yritys- ja tulotilastosta laskettuja suhdelukuja vuodelta 1976 (koko maa =100).

	Maatalouden puhdas tulo			Maatilatalouden puhdas tulo			Viljelijän ja puolison valtionveronal. tulot yhteensä, kaikki tilat
	Kaikki tilat keskim.	10-20 ha tilat	10-20 ha nautakarjatilat	Kaikki tilat keskim.	10-20 ha tilat	10-20 ha nautakarjatilat	
Uudenmaan Turun ja Porin	132	93	113	128	92	109	127
Kymen Hämeen	130	116	106	113	106	103	112
Mikkelin	120	115	116	126	123	121	109
Keski-Suomen	120	98	103	123	99	105	114
Pohjois-Karjalan	78	93	100	106	132	119	95
Kuopion	70	84	86	91	106	101	90
Vaasan	76	87	92	96	96	99	81
Oulun	92	98	97	98	104	99	92
Lapin	101	99	100	89	89	92	100
	81	93	92	76	86	85	85
	42	74	84	49	72	79	80

Verrattaessa tuloa eri alueilla muodostuu ongelmaksi myös sellaisia tiloja tai tilaryhmiä tulisi verrata keskenään. Vertailuryhminä tulevat tällöin kysymykseen lähinnä kunkin alueen kaikki tilat keskimäärin, peltopinta-alaltaan samansuuruiset tilat sekä samaa tuotantosuuntaa harjoittavat peltopinta-alaltaan samansuuruiset tilat. Viimeksi mainittu ryhmittely soveltunee parhaiten luonnonolosuhteista johtuvien tuloerojen vertailuun (vrt. TORVELA 1973, s. 5). Aiemmin on todettu, että tukialueita muodostettaessa on otettu luonnonolojen ohella huomioon kunnittain maatalouden rakenne sekä viljelijöiden keskimäärin saamat tulot. Tällöin alueen tarkoituksena on lienee katsottu tasata muitakin kuin erilaisista luonnonoloista johtuvia tuloeroja. Näin ollen vaikuttaa perustellulta vertailla alueiden välisiä tuloeroja myös kaikkien tilojen keskiarvon ja kaikkien samansuuruisien tilojen keskiarvon perusteella. Taulukossa 2 esitetään vuoden 1976 yritys- ja tulotilastosta lasketut alueiden välisiä tuloeroja kuvaavat suhdeluvut. Suhdelukuja vastaavat markkamäärät ja keskimääräinen peltoala tilaa kohti esitetään liitteessä 7.

Maatalouden puhdas tulo lasketaan vähentämällä maatalouden bruttotuloista (ei sisällä pinta-alalisää) maataloudesta aiheutuneet rahamenot lukuunottamatta korkomenoja. Investointimenot vähennetään poistoina. Maatilatalouden puhdasta tuloa laskettaessa otetaan edellisten lisäksi huomioon tuloina metsätalouden laskennallinen tuotto ja puun hankintamyynnissä tehdyn työn arvo sekä menoina metsänhoitomaksu, metsäteiden rakentamisen poisto ja maatilataloudesta aiheutuneiden velkojen korot.

Taulukosta 2 havaitaan, että läänien kaikkien tilojen keskiarvojen väliset erot ovat tuntuvasti suuremmat kuin erot 10-20 ha:n tilojen ryhmissä. On huomattava, että aluetuen vaikutus sisältyy taulukon lukuihin, sensijaan pinta-alalisä ei sisälly verotustilaston mukaiseen tuloon. Mikäli pinta-alalisä lisätään maatalouden puhtaaseen tuloon, läänien kaikkien tilojen keskiarvojen väliset erot supistuvat hieman. Tällöin oheiseen taulukkoon verrattuna eniten muuttuisi Pohjois-Karjalan läänin tuloa kuvaava suhdeluku, joka nousisi 76:sta 80:een. Myös 10-20 ha tilojen ryhmissä pinta-alalisän huomioon ottaminen ilmeisesti supistaa hieman esitetyn taulukon mukaisia tuloeroja. Tätä vaikutusta ei kuitenkaan ole ollut mahdollista laskea käytettävissä olleen aineiston perusteella.

Vertaamalla taulukossa 2 olevia maatalouden ja maatilatalouden puhdasta tuloa keskenään havaitaan, että laskennallisten metsätulojen ja velkojen korkojen huomioon ottaminen muuttaa oleellisesti alueiden välisiä tuloeroja kuvaavia tuloksia. Liitteestä 8, jossa esitetään velkojen korot sekä "metsätalouden puhdas tulo" 10-20 ha tiloilla, voidaan havaita, että kyseinen ero johtuu lähinnä laskennallisista metsätuloista. Erityisen suuri merkitys metsätuloilla näyttää olevan Mikkelin ja Keski-Suomen läänien tuloksiin. Tämä selittyy sillä, että sekä tilojen keskimääräinen metsäala että puuston vuotuinen kasvu on mainituilla alueilla selvästi koko maan keskiarvoa suurempi. Pohjois-Suomessa maatilatojen keskimääräinen metsäala on suurin, mutta metsien kasvu on niin hidasta, että verotuksen mukainen metsätalouden tuotto on tuntuvasti alhaisempi kuin Etelä- ja Sisä-Suomessa.

Kaikkien valtionveronalaisten tulojen vertailu puolestaan osoittaa palkkatulojen tuntuvan merkityksen Pohjois-Suomen tiloilla. Palkkatulot olivat v. 1976 tilaa kohti korkeimmat Lapin läänin alueella (hieman korkeammat kuin Uudenmaan ja Turun ja Porin läänneissä) ja alhaisimmat Itä-Suomen läänneissä. Viljelijän ja puolison yhteenlasketut valtionveronalaiset kokonaistulot olivat v. 1976 Itä- ja Pohjois-Suomessa keskimäärin 3/4 vastaavasta tulosta Turun ja Porin läänissä.

Alueiden väliset tuloerot vaihtelevat jonkin verran vuodesta toiseen. Tämä johtuu mm. satojen määrän ja laadun vaihtelusta, tuotajahintojen suhteellisista muutoksista ja aluetukeen tehtävistä muutoksista. Taulukossa 3 esitetään suhdelukuina maatalouden puhdas tulo 10-20 ha:n tiloilla eri läänien alueilla vuosina 1973-1976.

Taulukko 3. Maatalouden puhdas tulo tilaa kohti suhdelukuina 10-20 ha tiloilla, koko maa keskimäärin = 100

Lääni	1973	1974	1975	1976
Uudenmaan	98	98	100	93
Turun ja Porin	127	118	123	116
Kymen	102	100	111	115
Hämeen	99	104	102	98
Mikkelin	87	79	89	93
Keski-Suomen	74	81	79	84
Pohjois-Karjalan	99	98	86	87
Kuopion	95	90	87	98
Vaasan	102	99	98	99
Oulun	82	95	91	93
Lapin	73	85	71	74

Taulukosta havaitaan, että useiden läänien tulo suhteessa maan keskiarvoon vaihtelee vuodesta toiseen melko selvästi. Turun ja Porin läänin alueella maatalouden puhdas tulo on ollut tässä tilaryhmässä korkein ja Lapin läänin alueella alhaisin. Hämeen ja Vaasan läänneissä tulo näyttää olleen jokaisena vuonna melko lähellä koko maan keskiarvoa.

Vuosina 1975 ja 1976, jotka ovat varsinaisesti tämän tutkimuksen kohteena, läänien tulo suhteessa maan keskiarvoon on erilainen siten, että useimpien läänien keskiarvo poikkeaa koko maan keskiarvosta v. 1976 vähemmän kuin v. 1975. Kyseiset vuodet näyttävät tulovertailussa poikkeavan kahdesta aiemmasta vuodesta selvimmin Kymen ja Pohjois-Karjalan läänien osalta. Suurimmat alueiden väliset suhteelliset tuloerot näyttävät vuosina 1973-1976 olleen v. 1975 ja pienimmät vuosina 1974 ja 1976. Tämä pätee paitsi 10-20 ha:n tilojen ryhmässä myös kaikkien tilojen sekä 10-20 ha nautakarjatilojen ryhmissä. Vuosien 1975 ja 1976 tulosten voidaan siten katsoa melko hyvin kuvaavan myös kahtena edellisenä vuonna olleita läänien välisiä suhteellisia tuloeroja edellä mainittuja Kymen ja Pohjois-Karjalan läänejä lukuunottamatta.

Seuraavaksi esitettävällä taulukolla pyritään kuvaamaan sitä, millainen merkitys aluetuella on ollut viljelijöiden tulonmuodotuksessa ja miten aluetuki on tasoittanut alueiden välisiä eroja. Taulukon luvut on laskettu kaikkia tiloja kohti keskimäärin, koska aluetukea ei ole voitu selvittää tilaryhmittäin.

Taulukko 4. Aluetuen (ei sisällä pinta-alalisää) osuus maatalouden bruttotuloista ja puhtaasta tulosta, kaikki tilat keskimäärin

Lääni	% bruttotuloista		% puhtaasta tulosta	
	1975	1976	1975	1976
Lapin	21.0	18.4	75.9	65.2
Oulun	10.7	9.6	34.1	30.2
Vaasan	1.5	1.7	4.9	5.1
Kuopion	4.9	4.8	17.5	15.4
Pohjois-Karjalan	6.5	6.5	21.0	21.0
Keski-Suomen	2.8	2.7	10.3	9.3
Mikkelin	0.6	1.1	2.3	3.9

Esitetyn taulukon lukuja laskettaessa aluetuki on laskettu maatalouskeskusten mukaisella aluejaotuksella ja maatalouden puhdas tulo on laskettu läänien mukaisella jaotuksella. Tästä syystä luvuissa on hieman virhettä Oulun, Vaasan ja Keski-Suomen läänien kohdalla. Kyseinen virhe lienee kuitenkin puhtaan tulon kohdalla enintään yhden prosenttiyksikön suuruinen ja bruttotulojen kohdalla tätä pienempi.

Voidaan havaita, että aluetuki on Lapin läänissä noin viidennes maatalouden bruttotuloista. Oulun läänin alueella se on noin kymmenesosa bruttotuloista. Itä-Suomen alueella kyseinen osuus on keskimäärin 5-6.5 %. Aluetuen osuus maatalouden puhtaasta tulosta kuvanee paremmin kuin bruttotulosta laskettu osuus aluetuen merkitystä viljelijöiden toimeentulon kannalta. Voidaan havaita, että aluetuki on Lapin läänissä suuruudeltaan keskimäärin yli kaksi kolmasosaa, Oulun läänissä noin kolmannes ja Itä-Suomen alueella 15-20 % maatalouden puhtaasta tulosta.

6.2. Kirjanpitoluosten osoittamista alueellisista eroista ja niiden syistä

6.2.1. Alueelliset erot

Kirjanpitoluokset lasketaan yritys- ja tulotilastoon verrattuna suhteellisen pienen tilajoukon (v. 1977 828 tilaa) tiedoista. Näistä tiloista kerätään kuitenkin runsaasti tietoa, mistä syystä tuloksia voidaan pitää myös alueiden välisen vertailun kannalta hyödyllisenä. Suhteellisen yksityiskohtaisten kirjanpitoluosten pohjalta on lisäksi mahdollista arvioida joitakin alueiden välisten erojen syitä.

Aluejakona tässä yhteydessä käytetään kirjanpito toiminnassa yleisesti käytettyä jakoa neljään alueeseen. Maataloudesta saatua tuloa kuvaamaan käytetään maatalousylijäämää, joka eroaa aiemmin esitetystä maatalouden puhtaasta tulosta lähinnä niin, että maatalousylijäämää laskettaessa otetaan huomioon varastojen muutokset, joita ei oteta huomioon verotuksen mukaista tulosta laskettaessa. Seuraavassa asetelmassa esitetään suhdelukuina maatalousylijäämä tilaa kohti 10-20 hehtaarin tiloilla, kun Etelä-Suomen keskiarvoa merkitään luvulla 100.

	1973	1974	1975	1976	1977
Etelä-Suomi	100	100	100	100	100
Sisä-Suomi	83	72	88	96	131
Etelä-Pohjanmaa	112	91	84	90	116
Pohjois-Suomi	105	83	83	88	129

Kirjanpitoluoston mukaan alueiden väliset erot vaihtelevat melko voimakkaasti. Vertaamalla karkeasti yllä olevia kirjanpitoluoksia aiemmin esitettyihin verotilaston tuloksiin vuosilta 1973-76 voidaan havaita, että molemmat tilastot antavat samansuuntaisen kuvan alueiden välisistä eroista kuitenkin niin, että kirjanpitoluokilla erot vaikuttavat hieman pienemmiltä kuin kaikilla vastaavan suuruusluokilla keskimäärin.

Vuosi 1977 eroaa voimakkaasti aiemmista vuosista. Tämä johtunee pääasiassa siitä, että tuolloin satotaso oli Etelä-Suomessa alhainen eli keskimääräinen rehuksikkösato hehtaaria kohti oli 86 % neljän aiemman vuoden keskiarvosta. Sisä-Suomessa sato oli v. 1977 104 %, Etelä-Pohjanmaalla 90 % ja Pohjois-Suomessa 92 % vuosien 1973-76 keskiarvosta. Etelä-Suomessa, missä kasvinviljelytuoton osuus kokonaistuotosta on huomattavasti suurempi kuin muilla alueilla, satotaso näyttää vaikuttavan enemmän taloudelliseen tulokseen kuin karjatalouteen voimakkaammin erikoistuneilla alueilla. Tämän tuotannon rakenteessa olevan eron vaikutus voidaan havaita myös vertaamalla samaa tuotantosuuntaa harjoittavien kirjanpitoluokien tuloksia edelliseen asetelmaan. Seuraavassa asetelmassa esitetään suhdelukuina maatalousylijäämä niillä kirjanpitoluokilla, joilla yli 80 % kokonaistuotosta on nautakarjataloudesta. Suhdeluvut on laskettu mk/ha tuloksista, koska tilaryhmät eri alueilla ovat pinta-alaltaan hieman erilaisia.

	1973	1974	1975	1976	1977
Etelä-Suomi (10-20 ha)	100	100	100	100	100
Sisä-Suomi (alle 20 ha)	95	69	88	81	94
Et.-Pohjanmaa (alle 20 ha)	129	97	98	82	96
Pohj.-Suomi (kaikki tilat)	108	84	84	79	89

Nautakarjatilojen väliset alueelliset erot olivat v. 1977 pienemmät kuin kaikkien 10-20 ha kirjanpitotilojen erot. Edellä esitetyt poikkeukselliset erot v. 1977 johtuvat siis tuotannon erilaisesta rakenteesta eri alueilla ja Etelä-Suomen alhaisesta satotavasta tuona vuonna. Myös tuotteiden välisten hintasuhteiden muutokset ovat ehkä vaikuttaneet asiaan. Sen sijaan aluetukijärjestelmä, joka kohdistuu paljolti nautakarjatiloilta, ei näytä selittävän vuoden 1977 erojen poikkeuksellisuutta. Muiden vuosien osalta alueiden väliset suhteelliset erot näyttävät olevan nautakarjatiloilta melko samanlaiset kuin kaikilla 10-20 ha kirjanpitotiloilla.

6.2.2. Alueellisten erojen syistä

Tässä kappaleessa tarkastellaan joitakin alueellisten erojen syitä kirjanpitoaineiston avulla. Kirjanpitotilat eivät ole tilastollinen otos kaikista maatiloista, eikä näinollen aineiston perusteella voida tehdä luotettavia päätelmiä alueiden välisten tuloerojen suuruudesta. Tästä huolimatta voitaneen olettaa, että alueellisten erojen syyt ovat ainakin pääosin samat kirjanpitotiloilla kuin muillakin maatiloilla. Kirjanpitoaineisto voinee siten antaa viitteitä siitä, mikä vaikuttaa taloudellisen tuloksen eroihin alueiden välillä. Alueellisten erojen syitä tarkasteltaessa verrataan keskenään tuotantosuunnaltaan samanlaisia ja samankokoisia tilaryhmiä. Lähemmin tarkastellaan tässä yhteydessä erikoistuneita nautakarjatilaja, joilla maidosta ja nautakarjasta saatu tuotto on yli 80% kokonaistuotosta.

Kirjanpitotulosten tuotantosuunnittaisissa yhteenvedoissa on peltopinta-alan mukaisia luokkia Etelä-Suomessa neljä, Sisä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla kaksi ja Pohjois-Suomessa yksi. Tästä johtuu, että luokat eivät ole keskenään aivan samansuuruisia eivätkä siten täysin verrattavissa keskenään. Vertailuryhmien keskimääräisessä peltoalassa olevan eron vaikutuksia vertailuun vähentää kuitenkin se, että useimpia tuloksia tarkastellaan peltohehtaaria kohti laskettuna.

Koska alueiden väliset satoerot vaihtelevat vuodesta toiseen, on perusteltua tarkastella erityisesti sellaisia vuosia, joina keskimääräiset sadot ovat mahdollisimman lähellä usean vuoden keskiarvoa. Seuraavassa asetelmassa esitetään keskimääräiset ry-sadot nautakarjatalouteen (nautakarja I-tilat) erikoistuneissa kirjanpitotilojen ryhmissä vuosina 1973-1977. Asetelmassa on alleviivattu kunkin alueen alhaisin (katkoviiva) ja korkein sato noina vuosina.

	1973	1974	1975	1976	1977	1973-77 keskim.
Etelä-Suomi (10-20 ha)	<u>2 568</u>	<u>3 061</u>	2 610	2 934	2 769	2 788
Sisä-Suomi (20 ha)	<u>2 832</u>	2 716	<u>2 629</u>	2 791	2 747	2 743
Etelä-Pohjanmaa (alle 20 ha)	<u>2 936</u>	2 570	2 447	2 592	<u>2 388</u>	2 587
Pohjois-Suomi (keskimäärin)	<u>2 581</u>	2 558	2 289	2 473	<u>2 216</u>	2 423

Vuoden 1976 sato ei ollut millään alueella alhaisin tai korkein kyseisenä jaksona. Rehuyksikkösadot olivat tuolloin suhteellisen lähellä viiden vuoden keskiarvoa. Edellisenä vuonna (1975) oli keskimääräistä heikompi sato, mutta taloudellinen tulos v. 1976 ei silti näytä kirjanpitotoiminnassa käytetyillä tulosluvuilla mitattuna poikkeavan juurikaan vuosien 1975 ja 1977 tuloksesta tarkastelun kohteena olevilla nautakarjatiljoilla. Vuotta 1976 voitaneen siten pitää melko keskimääräisenä vuotena kyseisissä tilaryhmissä, joten tuon vuoden tietoihin kiinnitetään seuraavassa erityistä huomiota.

Taulukossa 5 (s.41) on esitetty nautakarjatiljojen tulos eri kirjanpitoalueilla v. 1976. Tulosta kuvaavista luvuista voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä alueiden välisten erojen syistä.

Nautayksikköjen lukumäärä peltohehtaaria kohti on Pohjois-Suomessa selvästi alhaisempi kuin muilla alueilla. Nurmen osuus peltoalasta on suurin Pohjois-Suomessa. Maitotuotos lehmää kohti vaihtelee alueittain samansuuntaisesti joskin vähemmän kuin rehuyksikkösadot.

Maatalouden kokonaistuotto hehtaaria kohti oli v. 1976 alhaisin Etelä-Pohjanmaalla ja korkein Etelä-Suomessa. Alueiden väliset erot kokonaistuotossa vaihtelevat kuitenkin melko voimakkaasti. Tätä osoittaa seuraava asetelma kokonaistuotosta (mk/ha) vuosilta 1975-1977.

	<u>Etelä-Suomi</u>	<u>Sisä-Suomi</u>	<u>Et.-Pohjanmaa</u>	<u>Pohjois-Suomi</u>
1975	4 521	4 433	4 657	4 431
1976	5 637	5 426	5 210	5 334
1977	5 868	6 170	5 814	5 985

Vuonna 1975 Etelä-Pohjanmaan tilaryhmässä oli korkein kokonaistuotto hehtaaria kohti sekä v. 1975 ja 1977 alhaisin (v. 1977 vain hieman alhaisempi kuin Etelä-Suomessa). Kyseinen kokonaistuoton vaihtelu vuodesta toiseen näyttää johtuvan pääasiassa siitä, että lypsylehmien ja nautayksiköiden lukumäärä tilaryhmissä vaihtelee. Tämä vaihtelu puolestaan johtunee suurelta osin ryhmiin sisältyvien tilojen vaihtumisesta. Tilojen vaihtumisesta aiheuttaa se, että nautakarjatuoton osuus kokonaistuotosta yksittäisellä tilalla muuttuu. Myös tilojen peltopinta-alojen muutokset aiheuttavat siirtymistä ryhmistä toiseen. Lisäksi jotkut tilat luopuvat kirjanpitoiminnasta ja uusia tiloja tulee mukaan. Koska kokonaistuotto näyttää riippuvan selvästi eläinten lukumäärästä, vaikuttaa aiheelliselta esittää eräät tunnusluvut paitsi hehtaaria myös nautayksikköä kohti kuten taulukossa 5 on esitetty. Vuosina 1975-1977 keskimäärin alueiden väliset erot maatalouden kokonaistuotossa näyttäivät olevan suhteellisen vähäiset. On huomattava, että kokonaistuotto sisältää aluetuen ja pinta-alalisän.

Koko liikekustannus hehtaaria kohti laskettuna on alhaisin Pohjois-Suomessa ja korkein Sisä-Suomessa. Tämä johtunee Pohjois-Suomen osalta kuitenkin muita alueita suuremmasta peltopinta-alasta ja siitä johtuvasta vähäisemmästä ihmistyön käytöstä. Kun liikekustannuksesta vähennetään työkustannus, havaitaan, että muu kuin työkustannus on korkein Pohjois-Suomessa ja alhaisin Etelä-Suomessa. Näyttää siltä, että työkustannus (työn käyttö) pellohehtaaria kohti samansuuruisilla tiloilla on yhtäläinen maan eri osissa olevilla kirjanpilotiloilla. Myöskään kotieläintyön määrä nautayksikköä kohti ei vaihtelee mainittavasti.

Taulukko 5. Nautakarjatalouteen erikoistuneiden kirjanpitotilojen tuloksia vuodelta 1976

	Etelä- Suomi	Sisä- Suomi	Etelä- Pohjanmaa	Pohjois- Suomi
tiloja kpl	40	85	31	141
peltoala keskim. ha	14.89	13.32	13.14	17.91
lehmiä kpl/tila	9.9	8.6	8.2	10.5
ny/tila	14.3	12.6	13.2	15.9
ny/ha	0.96	0.95	1.00	0.89
maitotuotos kg/lehmä/v	4 486	5 313	5 314	5 199
sato ry/ha	2 934	2 791	2 592	2 473
nurmen osuus peltoalasta %	55.7	65.5	58.9	73.7
maatalouden kokonais- tuotto mk/ha	5 637	5 426	5 210	5 334
siitä nautakarjatuotto %	89.8	91.1	89.7	91.9
liikekustannus mk/ha	6 188	6 480	6 471	6 097
viljelijäperheen työ mk/ha	2 863	2 932	3 152	2 591
liikekust.-vilj. perheen työ mk/ha	3 325	3 548	3 319	2 506
ostorehut mk/ny	690	925	928	1 369
ostolannoitteet mk/ha	427	393	411	401
tarvikkeet yhteensä mk/ha	1 564	1 769	1 785	1 992
kone- ja kalustokus- tannus mk/ha	847	836	721	770
rakennuskustannus mk/ha	362	380	370	321
"- mk/ny	377	402	368	362
muu liikekustannus mk/ha	449	394	369	329
kasvinviljelytyöt it/ha	73	82	77	66
kotieläintyöt it/ny	206	205	208	191
traktorityöt t/ha	32	29	33	31
maatalousyli jäämä mk/ha	2 312	1 878	1 892	1 828
kannattavuuskerroin	0.66	0.53	0.51	0.60

Kone- ja kalustokustannus hehtaaria kohti näyttää olevan samaa suuruusluokkaa maan eri osissa, Etelä-Suomessa jopa hieman korkeampi kuin muissa osissa maata. Myös traktorityön määrä kaikilla neljällä alueella on samaa suuruusluokkaa. Rakennuskustannuksessa nautayksikköä kohti ei näissä tilaryhmissä ole nähtävissä alueiden välisiä eroja. Tällaisen vertailun tulokseen on kuitenkin suhtauduttava varauksin, koska rakennusten ikä eri alueilla saattaa olla erilainen ja se voi vaikuttaa oleellisesti tuloksiin.

Ostolannoitekustannuksessa ei näytä olevan mainittavia alueiden välisiä eroja. Koska edullisin lannoitustaso edellyttää nurmelle selvästi runsaampaa lannoitusta kuin rehuviljalle ja koska nurmen osuus peltoalasta kasvaa pohjoiseen siirryttäessä voidaan arvioida, että Etelä-Suomen tilaryhmässä viljely on lannoituksen suhteen jonkin verran voimaperäisempää kuin muissa ryhmissä.

Selvä ero alueiden välillä on nähtävissä ostorehukustannuksessa. Se oli v. 1976 nautayksikköä kohti Pohjois-Suomessa noin kaksinkertainen Etelä-Suomeen verrattuna sekä Sisä-Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla hieman yli kolmanneksen suurempi kuin Etelä-Suomessa. Alueiden välinen suhteellinen ero oli samaa suuruusluokkaa v. 1975 ja hieman suurempi v. 1977. Ostorehukustannuksen keskeistä merkitystä alueiden välisissä kustannuseroissa osoittaa seuraava asetelma, jossa on esitetty liikekustannuksessa (ilman viljelijäperheen arvioitua palkkaa) ja ostorehukustannuksessa hehtaaria kohti olevat erot Etelä-Suomeen verrattuna vuosina 1975-1977 (kirjanpilotilat, nautakarja I-ryhmä).

		Etelä-Suomi mk/ha	Sisä-Suomi ero Etelä-Suomeen	Etelä-Pohjanmaa ero Etelä-Suomeen	Pohjois-Suomi mk/ha
liikekustannus	1975	2 783	+121	+168	+186
- vilj. perheen arv. palkka	1976	3 325	+223	-6	+181
	1977	3 629	+428	+34	+366
ostorehukustannus	1975	568	+174	+408	+466
	1976	663	+212	+269	+552
	1977	721	+358	+399	+717

Sisä-Suomen ja Etelä-Suomen välinen ero kyseisissä tilaryhmissä on ostorehukustannuksessa suunnilleen yhtä suuri kuin liikekustannuksen ja viljelijäperheen arvioidun palkan erotuksessa eli ostorehukustannus näyttää selittävän kyseisten tilaryhmien välisen kustannuseron. Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Suomen tilaryhmissä ostorehukustannuksen ero Etelä-Suomeen verrattuna on suurempi kuin liikekustannuksen absoluuttinen ero. Muut kustannukset kuin ostorehukustannus ovat siis hehtaaria kohti alemmat Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Suomessa kuin Etelä-Suomessa. Tuotettua rehuyksikköä kohti laskien kyseinen kustannuserä oli vuosina 1975-1977

Etelä-Suomessa hieman alhaisempi kuin muilla alueilla. On huomattava, että Pohjois-Suomen vertailuryhmän tilat ovat sekä peltopinta-alan että eläinten lukumäärän suhteen keskimäärin hieman suurempia kuin muiden ryhmien tilat.

Verrattaessa Etelä- ja Sisä-Suomen välistä eroa ostorehukustannuksessa ja maatalousylijäämässä ne näyttävät olevan molemmissa keskimäärin saman suuruiset vuosina 1975-1977. Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Suomen ryhmissä ostorehukustannus poikkeaa selvästi enemmän kuin maatalousylijäämä Etelä-Suomen ryhmän vastaavista arvoista. Taloudellisessa tuloksessa olevat alueiden väliset erot näyttävät siis olevan yhteydessä ostorehukustannukseen.

Alueiden väliset erot ostorehujen käytössä johtuvat erilaisesta määrällisestä ja laadullisesta sadosta peltohehtaaria kohti. Kun otetaan huomioon kotieläinten lukumäärä havaitaan, että sadot myös nautayksikköä kohti ovat korkeammat Etelä-Suomessa. Seuraavassa asetelmassa esitetään rehuyksikkösadot, rehujen ostot ja maitotuotos eri alueilla vuosina 1975-1977 keskimäärin.

	Etelä-Suomi	Sisä-Suomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjois-Suomi
		ero Etelä-Suomeen	verrattuna	
Sato ry/ha	2 771	-146	-295	-445
Sato ry/ny	2 960	-85	-542	-334
Rehujen osto ry/ny	545	+192	+229	+535
Maitotuotos kg/lehmä/v	5 386	-146	-222	-241

Asetelman rehujen ostomäärät on laskettu kunkin vuoden keskimäärien lypsykarjan rehuseosten kilohintojen perusteella. Havaitaan, että rehujen osto eroaa Sisä-Suomessa ja Pohjois-Suomessa Etelä-Suomen määrästä enemmän kuin vastaava rehuyksikkösato. Siitä huolimatta maitotuotos lehmää kohti on korkein Etelä-Suomessa. Tämän perusteella voidaan olettaa, että sadon laatu on ollut Sisä- ja Pohjois-Suomessa heikompi kuin Etelä-Suomessa. Toisaalta edellä oleva asetelma viittaa siihen, että Etelä-Pohjanmaalla sadon laatu olisi ollut parempi kuin Etelä-Suomessa. Maitotuotos-

ten perusteella ei kuitenkaan voida varmuudella päätellä, että kyseiset erot johtuisivat rehun laadusta, koska samanlaatuisen rehun tuotantovaikutus voi olla erilainen johtuen esimerkiksi eläinaineksesta ja ruokinnan järjestämisestä.

Ostorehujen hinnanalennuskorvauksella saattaa myös olla jossain määrin ostorehujen käyttöä lisäävää vaikutusta Pohjois-Suomessa. Hinnanalennuskorvaus tavallaan alentaa ostorehun hintaa, jolloin viljelijän kannalta taloudellisesti edullisin rehun käyttömäärä on korkeampi kuin se olisi ilman hinnanalennuskorvausta. On kuitenkin otettava huomioon, että korvauksen enimmäismäärä on suhteellisen alhainen (esim. v. 1976 enintään 10-30 % ostorehukustannuksesta, 560-1 680 mk/tila). Huomattava osa tiloista saanee hinnanalennuskorvauksen enimmäismäärän hankkiessaan kotoisia rehuja täydentävät välttämättömimmät valkuais- ja kivennäisrehut, jolloin rehun käytön lisääminen ei aiheuta korkeamman korvauksen saantia. Kaikenkaikkiaan ostorehun hinnanalennuskorvauksen vaikutus rehun käyttöön on vaikea arvioida.

Edellä olevan tarkastelun perusteella näyttää siltä, että samaa tuotantosuuntaa harjoittavissa samankokoisissa yrityksissä alueiden väliset erot taloudellisessa tuloksessa johtuvat huomattavalta osin erilaisesta satotasosta ja sadon laadusta. Sensijaan kasvinviljelykustannukset peltohehtaaria kohti ja kotieläintaloudesta johtuvat muut kuin rehukustannukset näyttävät olevan eläintä kohti lähes saman suuruiset maan eri osissa.

Alueiden välisten tuloerojen aiheuttajat näyttäisivät olevan osaksi mitattavissa sadon määrän ja laadun avulla. Tämä edellyttäisi, että tunnettaisiin alueittain riittävän tarkasti sekä sadon määrä että sen laatu ja laatuerojen vaikutukset tuotannossa. Nämä tuloerojen aiheuttajat koskevat kuitenkin vain samaa tuotantosuuntaa harjoittavien, samankokoisten tilojen alueellisista sijainnista johtuvia eroja. Maatalouden erilainen rakenne eri alueilla aiheuttaa myös tuloeroja kuten edellä verotusaineiston tarkastelun yhteydessä on todettu. Alueiden välisiä eroja aiheuttaa myös se, että Etelä-Suomessa on mahdollista tuottaa useampia kasveja kuin

maan muissa osissa. Tämän tuotantomahdollisuuksien erilaisuuden vaikutus alueiden välisiin tuloeroihin riippunee ennen muuta tuotteiden välisistä hintasuhteista.

6.3. Aluetukijärjestelmään tehdyt muutokset vuosina 1977-1979 ja niiden vaikutukset

Edellä tarkastelun kohteena olivat etenkin vuodet 1975 ja 1976 ja eräiltä osin myös vuosi 1977. Seuraavassa tarkastellaan vuoden 1976 jälkeen aluetukeen tehtyjä muutoksia ja arvioidaan niiden vaikutuksia alueiden välisten tuloerojen kannalta. Tarkastelu käsittää tärkeimmät niistä muutoksista, jotka on tehty vuoden 1979 loppuun mennessä.

Maidon tuotantoavustuksen aluejakoa muutettiin v. 1977 muodostamalla uusi IVb alue eräistä Kymen ja Mikkelin läänin kunnista. Kyseistä aluetta laajennettiin v. 1979 siten, että Mikkelin ja Keski-Suomen lääneistä kummastakin vain kaksi kuntaa jäi maidon tuotantoavustusalueen ulkopuolelle. Lihan tuotantoavustusaluetta laajennettiin v. 1977 muodostamalla IV alue. Tämä jaettiin v. 1979 kahteen osaan ja tukialueeseen liitettiin kolme kuntaa Hämeen läänin pohjoisosasta. Samalla IV alueesta siirrettiin kaksi Kuopion läänin kuntaa ja yksi kunta Pohjois-Karjalan läänistä III alueeseen.

Lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettavan tuen aluejakoa muutettiin v. 1979 siten, että muodostettiin uusi III alue, joka on Oulun ja Keski-Suomen läänien osalta laajempi, muilta osin sama kuin maidon tuotantoavustuksen IIIa alue. Samaan aikaan muodostettiin Ic alue, joka erotettiin aiemmasta IIa alueesta. Aluejakoa on muutettu myös ostorehujen hinnanalennuskorvauksen osalta. Tämän tukimuodon II alue jaettiin v. 1979 kahteen osaan ja samaan aikaan laajennettiin hieman III aluetta. Maidon kuljetusavustuksen aluejakoa muutettiin v. 1979 muodostamalla III alue. Nyt tätä tukea voidaan maksaa koko maassa.

Pinta-alalisän aluejakoa muutettiin, kuten aiemmin mainittiin, v. 1977 jakamalla Pohjois-Suomen vyöhyke kolmeen osaan. Samalla tuen porrastusta lisättiin ja edelleen sitä lisättiin v. 1979 pohjoisimman vyöhykkeen osalta. Vuoden 1979 pinta-alalisä maksettiin Keski- ja Pohjois-Suomessa vyöhykkeittäin 10, 20, 30 ja 50 % korkeamana kuin Etelä-Suomessa.

Tukialueen rajamuutosten lisäksi myös tuen määrää on muutettu kaikkien tukimuotojen osalta vuoden 1976 jälkeen. Pinta-alalisän saannin edellyttämiä tulorajoja on nostettu vuosittain. Saajien lukumäärä laski n. 10 % vuodesta 1976 vuoteen 1978 mutta nousi hieman v. 1979, koska tällöin tuen edellytyksenä olevaa peltoalan ylärajaa korotettiin kolmella eteläisimmällä vyöhykkeellä kolme hehtaaria ja kahdella pohjoisimmalla kahdeksan hehtaaria. Jakoyksiköltä täysimääräisenä maksettava summa on kohonnut 80 % vuodesta 1976 vuoteen 1979, tukea saanutta tilaa kohti keskimäärin maksettu markkamäärä kohosi samana aikana myös lähes 80 %. Alueittaisen porrastuksen lisäämisen johdosta pinta-alalisä on kohonnut Pohjois-Suomessa keski- ja pohjoisvyöhykkeillä edellä mainittua enemmän.

Maidon tuotantoavustusta on vuoden 1976 jälkeen korotettu IIIa (korotus 2.2 p/l), IIIb (1.7 p/l), IVa (0.2 p/l) ja saaristoalueen (1.7 p/l) osalta. Uuden alueen (IVb) muodostaminen on lisännyt aluetukea lähinnä Mikkelin ja Keski-Suomen lääneissä. Maidon tuotantoavustuksen suhteellinen nousu vuodesta 1976 vuoteen 1979 oli siten IIIa, IIIb, IVb ja saaristoalueilla hieman suurempi kuin maidon tavoitehinnan suhteellinen nousu (14 %). Pohjois-Suomessa maksettavaa maidon tuotantoavustusta korotettiin vuoden 1976 jälkeen ensimmäisen kerran vuoden 1980 keväällä.¹⁾

Naudanlihan tuotantoavustusta korotettiin toukokuun 1979 alusta (edellinen korotus huhtikuussa 1975). Yli 80 kg painavan naudan tuotantoavustuksen korotus oli Pohjois-Suomessa (Ia, Ib ja II) n. 20 % ja III alueella yli 130 kg painavan osalta 13 % (20 p/kg). Uuden lihan tukialueen (IV) muodostaminen v. 1977 ja alueen jakamisen yhteydessä tehdyt tuen korotukset v. 1979 lisäsivät tun-

¹⁾ Vuonna 1980 maidon tuotantoavustusta korotettiin etenkin Pohjois-Suomessa. Myös lihan tuotantoavustuksia korotettiin Pohjois-Suomessa ja ulkosaaristossa ja laajennettiin hieman lehmäavustusta. Näiden muutosten vaikutuksia ei ole tarkasteltu tässä tutkimuksessa.

tuvasti aluetukea maan keskiosissa. Naudanlihan aluetukeen tehdyt suhteelliset korotukset Pohjois-Suomen osalta ovat noin puolet naudanlihan tavoitehinnan korotuksesta. Lehmän, alle 80 kg painavan naudan ja sian lihasta maksettavaa tuotantoavustusta ei korotettu vuosina 1974-1979. Lampaanlihan tuotantoavustus oli saman suuruinen vuodesta 1976 vuoteen 1980.

Lypsylehmien lukumäärän perusteella lehmää kohti maksettavaa avustusta on korotettu Pohjois-Suomessa vuodesta 1976 vuoteen 1979 alueesta riippuen 50-100 %, ulkosaaristossa yli kolminkertaiseksi. Uuden III alueen perustaminen on lisännyt aluetuen määrää lääneittäin tarkasteltuna eniten Oulun läänin osalta.

Ostorehujen hinnanalennuskorvauksena maksettavaa enimmäismäärää on korotettu jonkin verran joka vuosi. Vuodesta 1976 vuoteen 1979 noina vuosina maksettu enimmäismäärä on kohonnut alueesta riippuen 52 % (II ja III alueet) tai 67 % (Ia ja Ib-alueet). Kyseisten vuosien ostorehumenoja vastaava enimmäiskorvaus, joka maksetaan seuraavana vuonna (1977-1980 maksettu korvaus), on kohonnut 38-47 %.

Rukiin tuotantopalkkio korotettiin v. 1977 kahdeksasta yhdeksään penniin ja v. 1979 14 penniin kilolta. Tämän tukimuodon merkitys on melko vähäinen koko aluetukeen verrattuna, mutta joidenkin yksittäisten tilojen osalta sillä saattaa olla tuntuva taloudellinen merkitys. Viimeinen rukiin tuotantopalkkion korotus lienee perustunut ensisijaisesti tuotantopoliittisiin tavoitteisiin.

Aluetukeen vuoden 1976 jälkeen vuoden 1979 loppuun mennessä tehdyt muutokset ovat lisänneet tuotteiden hintaan liittyvää tuotantoavustusta (maito ja liha) erityisesti maan keskiosissa sekä lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettavaa avustusta ja ostorehujen hinnanalennuskorvausta varsinkin maan pohjoisosissa. Tukialueiden laajennuksen myötä Pohjois-Suomen osuus koko alueesta on supistunut ja maan keskiosien osuus on kasvanut.

Vuoden 1979 osalta aluetuen määrä keskimäärin tilaa kohti alueittain arvioidaan jäljempänä siten, ettei tuotannon ja kotieläinten määrässä tilaa kohti tapahtunutta muutosta vuoteen 1976 verrattuna oteta huomioon. Vaikka tämä johtanee jossain määrin virheelliseen tulokseen, arvio antaa silti karkean kuvan eri tukialueiden tuen määrän kehityksestä. Esitettävä arvio on laskettu maidon ja lihan tuotantoavustukseen, lypsylehmien lukumäärän mukaiseen avustukseen ja ostorehujen hinnanalennuskorvaukseen tehtyjen muutosten perusteella. Arvio on laskettu siten, että kuhunkin tukimuotoon tehdyn muutoksen aiheuttama suhteellinen lisäys on arvioitu maatalouskeskusalueittain ja laskettu sen avulla markkamääräinen lisäys. Edellä mainittujen tukimuotojen markkamääräiset lisäykset on sitten laskettu yhteen. Pinta-alalisiä tarkastellaan erikseen jäljempänä.

Mainituilla perusteilla laskettuna aluetuen määrä tilaa kohti maatalouskeskuksittain näyttää muuttuneen seuraavassa asetelmassa esitettävällä tavalla (ei sisällä pinta-alalisen muutosta).

Maatalouskeskusalue	Aluetuen lisäys 1976-1979		Maatalouden puhtaan tu- lon lisäys % ¹⁾	Aluetuki mk/tila v. 1979
	mk/tila	%		
Lapin läänin	810	22	14	4 500
Kainuun	660	23	7	3 600
Oulun	930	28		4 300
Etelä-Pohjanmaan	240	39	2	900
Keski-Suomen	430	50	5	1 300
Pohjois-Karjalan	610	29	6	2 700
Kuopion	550	29	5	2 400
Mikkelin	330	80	3	700

Markkamääräisesti aluetuki on lisääntynyt eniten Oulun ja Lapin läänin maatalouskeskusten alueilla. Suhteellisesti muutos on suurin maan keskiosissa.

Aluetuki kokonaissummana on tarkasteltuna jaksona (1976-1979) kasvanut selvästi voimakkaammin (lisäys 51 %) kuin koko maatalouden tuotto (lisäys 19 %) tai maataloustulo, joka on vähentynyt peräti 23 %. Maataloustuotteiden tuottajahinnat ovat kyseisenä jaksona nousseet keskimäärin 20 % maataloustuotteiden tuottajahin-

¹⁾ olettaen, että maatalouden puhdas tulo olisi muuttunut ainoastaan aluetuen muutoksen johdosta.

taindeksin mukaan. Tästä voidaan päätellä, että aluetuki on supistanut tukialueiden ja Etelä-Suomen välisiä tuloeroja maataloudesta saadun tulon osalta. Kehityksen voidaan arvioida olevan tällainen kaikkien edellä tarkasteltujen maatalouskeskusalueiden osalta, koska aluetuki on joka alueella kasvanut suhteellisesti enemmän kuin maatalouden tuotto koko maassa.

Näyttää siltä, että aluetukeen tehdyt muutokset ovat parantaneet maatalouskeskusalueittain tarkasteltuna varsin selvästi maataloudesta saatua tuloa kaikilla tukialueilla Etelä-Suomeen verrattuna. Vaikka Lapin läänin alueella aluetuen suhteellinen lisäys on alhaisin, kyseisen alueen tulo näyttää kohonneen vuodesta 1976 vuoteen 1979 selvästi enemmän kuin muiden tukialueiden tulo. Esitetyn arvion perusteella näyttää siltä, että aluetukeen tehdyt muutokset ovat supistaneet tuloeroja sekä tukea saavan alueen sisällä että suhteessa Etelä-Suomeen.

Pinta-alalisän merkitys alueiden välisten tuloerojen tasaajana on voimistunut selvästi vuoden 1976 jälkeen. Tämä johtuu siitä, että pinta-alalisän alueporrastusta on korotettu ja että maksettavaa kokonaissummaa on lisätty selvästi enemmän kuin muut maataloudesta saadut tulot ovat lisääntyneet. Mikäli pinta-alalisä lasketaan tukea saanutta tilaa kohti, se oli v. 1976 Pohjois-Suomessa (Lapin lääni ja Oulun läänin pohjoisosat) n. 200 mk (18 %) korkeampi kuin Etelä-Suomessa ja vastaavasti vuonna 1979 n. 700 mk (35-40 %) korkeampi. Mikäli pinta-alalisä sensijaan lasketaan keskimääräisenä koko tilamäärää kohti alueiden välinen ero on vain hieman yli puolet esitetystä erosta. Täten laskettu ero on vertailukelpoinen edellä esitettyyn aluetuen määrään, joka myös oli laskettu yli 2 ha tilojen lukumäärää kohti. Pinta-alalisän alueellista merkitystä kuvaa myös sitä saaneiden osuus koko tilamäärästä. Vuonna 1979 pinta-alalisän saajia oli 51 % koko maan tilamäärästä, Kuopion ja Pohjois-Karjalan lääneissä osuus oli 62 %, Lapin läänissä 52 % ja Oulun läänissä lähes 60 %. Osuus on siis korkein maan itäosissa.

Pinta-alalisä ei ole veronalaista tuloa. Viljelijän täten saama marka lisää yleensä käytettävissä olevaa tuloa yhtä paljon kuin muuna tukena saatu 1.5 - 2 markkaa. Tästä johtuen pinta-alalisän edellä mainittu kasvu on keskimäärin supistanut alueiden välisiä toimeentuloeroja Pohjois- ja Itä-Suomen osalta Etelä-Suomeen verrattuna lähes yhtä paljon kuin varsinaisen aluetuen kasvu samana aikana.

Viime vuosina alueiden välisiä tuloeroja lienevät selvimmän muutaneet epäedulliset sääolot Etelä-Suomessa, etenkin maan lounaisosissa. Tämä koskee erityisen selvästi vuosia 1978 ja 1979, jolloin sääoloista johtuen rehuviljan ja heinän hehtaarisadot olivat maatilahallituksen satolaskelmien mukaan suunnilleen saman suuruiset koko maassa, säilörehusadot olivat jopa paremmat maan itä- ja pohjoisosissa kuin Etelä-Suomessa. Seuraava asetelma maatilahallituksen satolaskelman mukaisista ohran hehtaarisadoista (100 kg/ha) osoittaa selvästi vuosien 1978 ja 1979 poikkeuksellisuuden. Alueet ovat kannattavuustutkimuksessa käytetyn aluejaon mukaisia.

	1973-1977 keskimäärin	1978	1979
Etelä-Suomi	27.4	25.7	25.4
Sisä-Suomi	22.8	25.9	27.6
Etelä-Pohjanmaa	23.7	25.4	26.9
Pohjois-Suomi	20.7	26.2	26.0

Maataloustuotteiden tuottajahintasuhteiden muutokset lienevät myös jonkin verran vaikuttaneet alueiden välisiin tuloeroihin. Tärkeimpien tavoitehintatuotteiden hintakehityksessä on selvimpänä poikkeuksena havaittavissa naudanlihan tavoitehinnan muita huomattavasti suuremmat korotukset. Viljojen tavoitehintojen korotukset olivat vähäisiä muihin korotuksiin verrattuna vuosina 1977 ja 1978. Nämä muutokset lienevät hieman alentaneet Etelä-Suomessa maataloudesta saatua tuloa tukialueisiin verrattuna.

On ilmeistä, että sääolosuhteista johtuneet heikot sadot maan eteläosissa ja vastaavasti suhteellisen hyvät sadot maan pohjois- ja itäosissa ovat muuttaneet alueiden välisiä tuloeroja niin selvästi, että aluetukeen tehtyjen muutosten vaikutus on vaikea nähdä vuosien 1978 ja 1979 tulotilastoista, joita tätä kirjoitettaessa ei ole ollut vielä käytettävissä. Silti on selvää, että aluetuki ja pinta-alalisä ovat parantaneet maataloudesta saatua tuloa maan keski- ja pohjoisosissa Etelä-Suomeen verrattuna.

7. TULOSTEN TARKASTELU JA PÄÄTELMÄT

Maatalouden aluetuella on varsin tuntuva vaikutus viljelijöiden tuloihin tukea saavilla alueilla. Alueiden välisten tuloerojen mittaamista vaikeuttaa niiden vaihtelu vuodesta toiseen lähinnä sääolojen johdosta. Tuen tarpeen arviointia vaikeuttaa lisäksi mm. se, että metsätaloudesta saadut tulot vaihtelevat eri tavalla kuin maataloudesta saadut tulot, samoin viljelijöiden palkkatuloissa alueiden väliset erot poikkeavat selvästi maataloudesta tai metsätaloudesta saatavien tulojen eroista. Vaikka edellä on tarkasteltu pääasiassa maataloudesta saatuja tuloja, seuraavissa päätelmissä otetaan lisäksi huomioon metsätalous- ja palkkatulot.

Vuonna 1976 maatalouden puhdas tulo oli Lapin läänissä kolmannes ja Itä-Suomen lääneissä noin kaksi kolmasosaa Turun ja Porin läänin tulosta. Ero johtui kuitenkin suurimmaksi osaksi tilakoon ja tuotannon rakenteen erilaisuudesta. Peltopinta-alaltaan samansuuruisten tilojen (varsinkin nautakarjatilojen) ryhmissä alueiden välillä oli huomattavasti vähäisemmät erot, esimerkiksi Lapin läänissä tulo 10-20 hehtaarin nautakarjatilaryhmässä oli keskimäärin lähes 80 % Turun ja Porin läänin vastaavan ryhmän keskiarvosta. Aluetukeen vuoden 1976 jälkeen tehdyt muutokset ovat supistaneet jonkin verran tuloeroja. Lapin läänin alueella maataloudesta saatu tulo näyttäisi näiden muutosten jälkeenkin olevan selvästi alhaisempi kuin muilla alueilla. Myös Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Itä-Suomen alueella tulo näyttää olevan edelleen samoissa tilakokoluokissa jonkin verran alhaisempi kuin Etelä-Suomessa. Kirjanpitotilojen tulokset viittaavat siihen, että keskimääräistä parempaan taloudelliseen tulokseen päässeillä tiloilla alueellisesta sijainnista johtuvat erot ovat pienemmät kuin erot keskimäärin.

Pinta-alalisä supistaa jonkin verran rakenteesta johtuvia alueiden välisiä tuloeroja. Itä-Suomen alueella pinta-alalisan saajien osuus koko tilamäärästä on alhaisesta tilakoosta ja vähäisistä sivuansiotuloista johtuen suurempi kuin muilla alueilla. Alueporastus lisää 10-50 prosentilla pinta-alalisan määrää maan keski-

ja pohjoisosissa Etelä-Suomeen verrattuna ja tällä porrastuksella voidaan siten katsoa olevan myös rakenteeseen liittyviä tuloeroja supistava vaikutus. Pinta-alalisän vaikutuksesta huolimatta maatalouden rakenteesta johtuvat alueiden väliset tuloerot näyttävät olevan varsin selvät.

Metsätalouden verotuksen mukainen tuotto tilaa kohti on korkein Mikkelin läänissä, seuraavaksi korkein Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan lääneissä sekä alhaisin Vaasan, Oulun ja Lapin lääneissä. Viljelijän ja puolison yhteenlasketut palkkatulot ovat korkeimmat Lapin ja Uudenmaan lääneissä ja alhaisimmat Mikkelin, Kuopion ja Pohjois-Karjalan lääneissä. Muiden kuin maataloudesta saatujen tulojen huomioon ottaminen supistaa alueiden välisiä eroja, koska metsätalouden tuotto on hieman korkeampi maan itäosissa kuin eteläosissa ja palkkatulot ovat melko korkeat maan pohjoisosissa. Metsätalous- ja palkkatulot kompensoivat siis huomattavan osan maataloudesta saadun tulon eroista, joiden edellä on todettu johtuvan pääasiassa erilaisesta tilakoosta maan eri osissa.

Alueiden väliset tuloerot samaa tuotantosuuntaa harjoittavien tilojen välillä näyttävät johtuvan suureksi osaksi rehuyksikkösatojen ja siihen liittyen ostorehukustannusten eroista. Sadon määrän ohella myös sen laatu näyttää vaikuttavan eroihin. Kirjanpitoiloilla muut kuin ostorehukustannukset ovat olleet Keski- ja Pohjois-Suomessa suunnilleen saman suuruiset tai alhaisemmat peltohehtaaria kohti kuin Etelä-Suomessa. Myös nautayksikköä kohti laskettuna maatalouden kustannuksissa, työ mukaan lukien, näyttää olevan selviä alueiden välisiä eroja ainoastaan ostorehukustannuksen kohdalla. Alueellisesta sijainnista johtuvat maataloudesta saadun tulon erot näyttäisivät olevan osaksi laskettavissa alueiden välisten satoerojen avulla mikäli tunnettaisiin sadon määrän ohella sen laatu alueittain. Tällaiset laskelmat saattaisivat antaa hyödyllisistä tiedoista aluetukea koskevien ratkaisujen yhteydessä. Nykyiset satotilastot tuskin kuitenkaan antavat tähän tarkoitukseen riittävästi tietoa sadon laadusta.

Maatalouden aluetukijärjestelmä vaikuttaa melko hajanaiselta. Useiden tukimuotojen olemassaolo aiheuttaa ehkä tarpeettomia hallinnollisia kuluja. Suurelta osin tuotoksen määrästä riippuvan aluetuen voidaan olettaa myös lisäävän etenkin maidon tuotantoa, mitä kuitenkin tuotantopoliittiselta kannalta ei ole yleensä pidetty toivottavana. Tähän ongelmaan kiinnitti huomiota jo maatalouskomitea v. 1962, joka katsoi, että tuotoksen suuruudesta riippuvasta tuesta olisi yleensä luovuttava (s. 232). Komitea katsoi, että tukijärjestelmää yksinkertaistamalla tuki kohdistuisi aiempaa tasapuolisemmin eri viljelijöihin ja ehdotti lähinnä pinta-alaperusteista aluetukea.

Viljelijät joutuvat anomaan erikseen pinta-alalisää, lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettavaa tukea ja ostorehun hinnanalennuskorvausta, mikä ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta. Näistä syistä olisi harkittava, voitaisiinko edes joitakin aluetuen muotoja yhdistää. Erityisesti anomuksesta myönnettävien tukimuotojen lukumäärän supistamista lienee syytä harkita. Tällaisista tukimuodosta lypsylehmien lukumäärän perusteella maksettava tuki ja ostorehun hinnanalennuskorvaus voitaisiin ehkä liittää muihin tukimuotoihin.

Ostorehun hinnanalennuskorvaus on sikäli perusteltu tukimuoto, että juuri ostorehukustannukset näyttävät lisäävän maatalouden kustannuksia tukialueilla Etelä-Suomeen verrattuna. Muiden aluetuen muotojen voidaan kuitenkin katsoa korvaavan samaa kustannuseroa, joten erillinen ostorehun hinnanalennuskorvaus ei liene kustannuserojen supistamisen kannalta välttämätön. Mainitut tukimuodot tuntuisi perustellulta liittää lähinnä pinta-alalisänä maksettavaan aluetukeen. Vaikuttaisi myös aiheelliselta harkita, olisiko selvästikin nykyistä suurempi osa aluetuesta maksettava tuotannon määrästä riippumattomana tukena esimerkiksi pinta-alalisän puitteissa.

Tässä tutkimuksessa ei ole pyritty selvittämään rakennepolitiikkaan liittyvien toimenpiteiden vaikutusta tuloihin. Rakennepoliittisista toimista tärkeimpänä voitaneen pitää lainoituksen ohjausta. Valtion varoista myönnettävät lainat on viime vuosina ohjattu suurimmaksi osaksi kehitysalueille. Etelä-Suomessa valtio on osallistunut maatalouden lainoitukseen lähinnä korkotuen muodossa. Nämä toimenpiteet ovat vaikuttaneet siten, että Etelä-Suomessa on maksettu lainoista 2-3 prosenttiyksikköä korkeampaa korkoa kuin maan pohjois- ja itäosissa (vrt. yritys- ja tulotilasto 1976, korot/velat esim. 10-20 ha tiloilla). Lainavarojen ohjaaminen on myös pidentänyt keskimääräisiä laina-aikoja Pohjois- ja Keski-Suomessa. Kyseiset tekijät ovat supistaneet kustannuksia ja kohottaneet maataloudesta saatua tuloa kehitysalueilla. Rakennepoliittiset toimet vaikuttavat ilmeisesti paitsi lyhyellä myös pitkällä tähtäimellä viljelijöiden tuloihin.

Maatalouden aluetukeen käytettävien varojen lisäämistarve riippuu siitä, millaisia tavoitteita tuelle asetetaan. Jos tavoitteena on, että tuen tulee poistaa eri alueilla sijaitsevien samansuuruisten nautakarjatilojen välillä olevat toimeentuloerot, ei tällöin näyttäisi olevan tarvetta muuttaa oleellisesti aluetuen osuutta maatalouden kokonaistuotosta. Tuen kehittämistarve riippuu siten mm. siitä, missä määrin tuesta päätettäessä katsotaan aiheelliseksi ottaa huomioon maatalouden rakenteen, tuotantovaihtoehtojen määrän ja maatalouden ulkopuolisten tulojen erot.

Viime vuosina pinta-alalisää yleensä ja sen alueporrastusta on lisätty tuntuvasti. Tällä näyttää olevan selvä alueiden välisiä tuloeroja supistava vaikutus. Erityisesti niillä alueilla, joilla maatalouden rakenteen kehittämisedellytykset ovat heikot, lienee perusteltua maksaa viljelijöille pinta-alalisänä tuntuvasti suoraa tukea. Näin voitaneen turvata viljelijöille jonkin suuruinen vähimmäistoimeentulo. Toisaalta pinta-alalisä saattaa joissakin tapauksissa hidastaa rakenteen kehittämistä ja siten heikentää välillisesti toimeentuloedellytyksiä. Aluetukea ja pinta-alalisää koskevat ratkaisut joudutaan tästä syystä sovittamaan yhteen rakennepoliittisten tavoitteiden ja toimenpiteiden kanssa.

Maatilojen keskimääräinen peltoala on 1970-luvulla kasvanut nopeimmin maan eteläosissa ja hitaimmin pohjoisosissa (vrt. IHAMUOTILA 1978. s. 19). Mikäli kehitys jatkuu tällaisena, se merkinnee aluetuen ja pinta-alalisan tarpeen jatkuvaa kasvua (vrt. myös PÖLKKI 1978. s. 41). Varsin yleisesti hyväksytty tavoite säilyttää kaikilla alueilla runkoasutus vaikuttanee siten, että ei ole syytä pyrkiä ratkaisevasti nopeuttamaan maatilatalouden rakennemuutosta. Koska metsätaloudesta saatavilla tuloilla on tärkeä sija viljelijöiden taloudessa, on toimeentulon kannalta merkittävää myös se, millaisia muutoksia metsien omistuksessa ja metsätöiden järjestämisessä tulee tapahtumaan.

Kehitysalueiden maatalouden hidas rakennemuutos näyttää vaikuttavan siten, että yksinomaan maa- ja metsäpoliittisilla toimilla ei voida varmistaa viljelijöille kohtuullista toimeentuloa kaikilla alueilla. Näinollen sivuansiomahdollisuudet tulevat entistään tärkeämmiksi Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä keskimääräinen peltoala on alhaisin. Näillä alueilla yleisen kehitysaluepolitiikan tulokset vaikuttavat siten tuntuvasti viljelijöiden toimeentulomahdollisuuksiin. Koska sivuansiomahdollisuuksien luominen näyttää olevan kehitysalueilla vaikeaa on osa maatalouden aluetuesta katsottava sosiaalipolitiikan keinoksi, jolla pyritään varmistamaan sellaisten viljelijöiden toimeentuloa, joille maatalo ja sivuansiot yhdessä eivät tarjoa riittäviä toimeentuloedellytyksiä. Maa- ja metsätalouspoliittiset, yleiset kehitysaluepoliittiset ja sosiaalipoliittiset toimet liittyvät siten varsin läheisesti toisiinsa. Ne tulisi voida niveltää toisiinsa niin, että saavutettaisiin kutakin aluetta koskevat tavoitteet muun muassa toimeentulon, runkoasutuksen ja työllisyyden osalta.

8. TIIVISTELMÄ

Maatalouden harjoittamisen edellytykset ovat Suomen pohjois- ja keskiosissa epäedullisemmat kuin maan eteläosissa. Tämä aiheuttaa viljelijöiden toimeentuloon alueiden välisiä eroja, joita on pyritty supistamaan tiettyihin alueisiin suunnatulla tuella. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää sitä, missä määrin käytössä ollut maatalouden aluetukijärjestelmä on supistanut mainittuja tuloeroja.

Tutkimus perustuu pääosin vuosia 1975 ja 1976 koskeviin tilastoihin maksetusta aluetuesta sekä näiden vuosien yritys- ja tulotilastoon ja kirjanpilottilojen tuloksiin. Kirjanpilottilojen tulosten osalta on tarkasteltu myös vuotta 1977. Lisäksi on arvioitu vuosien 1977-1979 aikana aluetukijärjestelmään tehtyjen muutosten vaikutusta tuen määrään eri alueilla. Aluejakona on käytetty maatalouskeskusten sekä yritys- ja tulotilaston osalta läänien mukais- ta jakoa.

Aluetuki kohdistuu suurimmaksi osaksi maidon ja naudanlihan tuotantoa harjoittaville tiloille. Vuosina 1975 ja 1976 aluetuki näyttää supistaneen varsin huomattavan osan alueiden välisistä maataloudesta saadun tulon eroista ja sen jälkeen tukijärjestelmään tehdyt muutokset ovat edelleen supistaneet kyseisiä eroja. Näyttää siltä, että nykyinen aluetuki tasoittaa tuloerot siten, että peltopinta-alaltaan samansuuruisilla nautakarjatilastoilla maataloudesta saatu tulo on Pohjois-Suomessa noin viidennesen alhaisempi kuin Etelä-Suomessa ja myös Itä-Suomessa tulo on hieman alhaisempi kuin maan eteläosissa.

Maatalouden rakenne-eroista sekä tuotantomahdollisuuksien eroista johtuu, että viljelijöiden maataloudesta saama tulo kaikkien tilojen keskiarvona on hyvinkin selvästi alhaisempi maan pohjois- ja itäosissa kuin Etelä-Suomessa. Metsätaloudesta saatu tulo ja sivuansiotulot puolestaan supistavat maatalouden rakenteesta joh- tuvia tuloeroja siten, että viljelijäperheiden valtionveronalai- set kokonaistulot olivat v. 1976 Itä- ja Pohjois-Suomessa noin 3/4

vastaavista tuloista Turun ja Porin läänissä. Pinta-alalisä ja siihen sekä varsinaiseen aluetukeen vuosina 1977-1979 tehdyt muutokset vaikuttavat niin, että viljelijäperheiden käytettävissä olevassa tulossa on nykyisin mainittua pienemmät alueiden väliset erot.

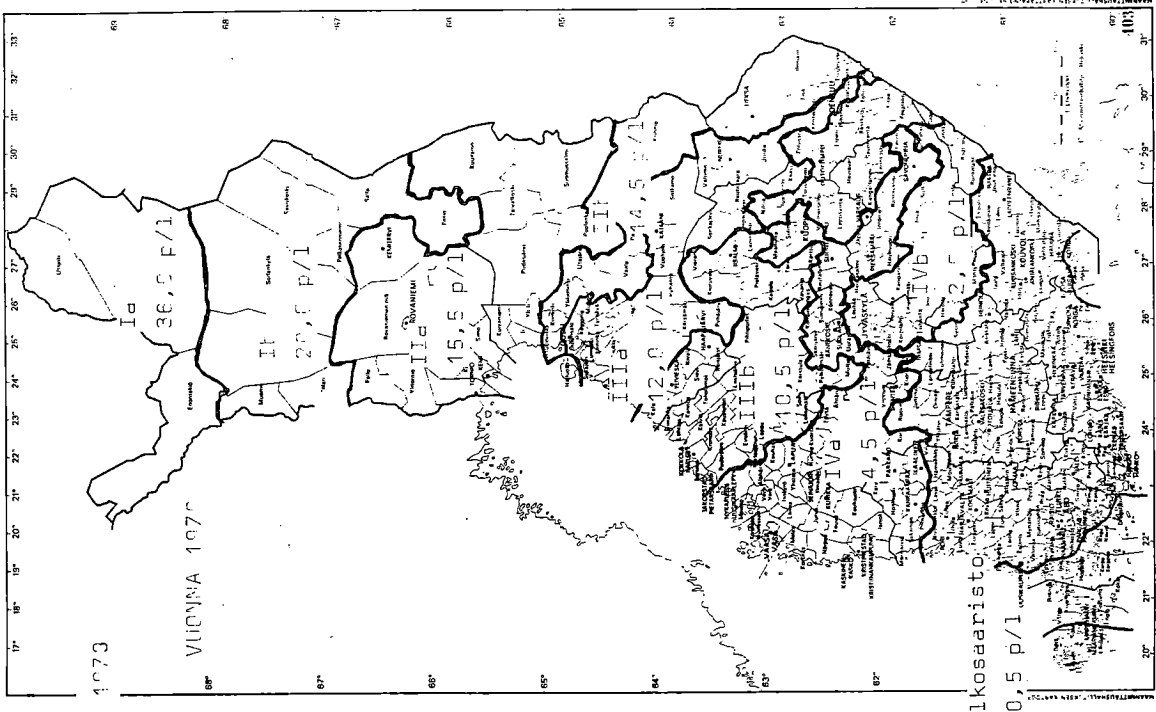
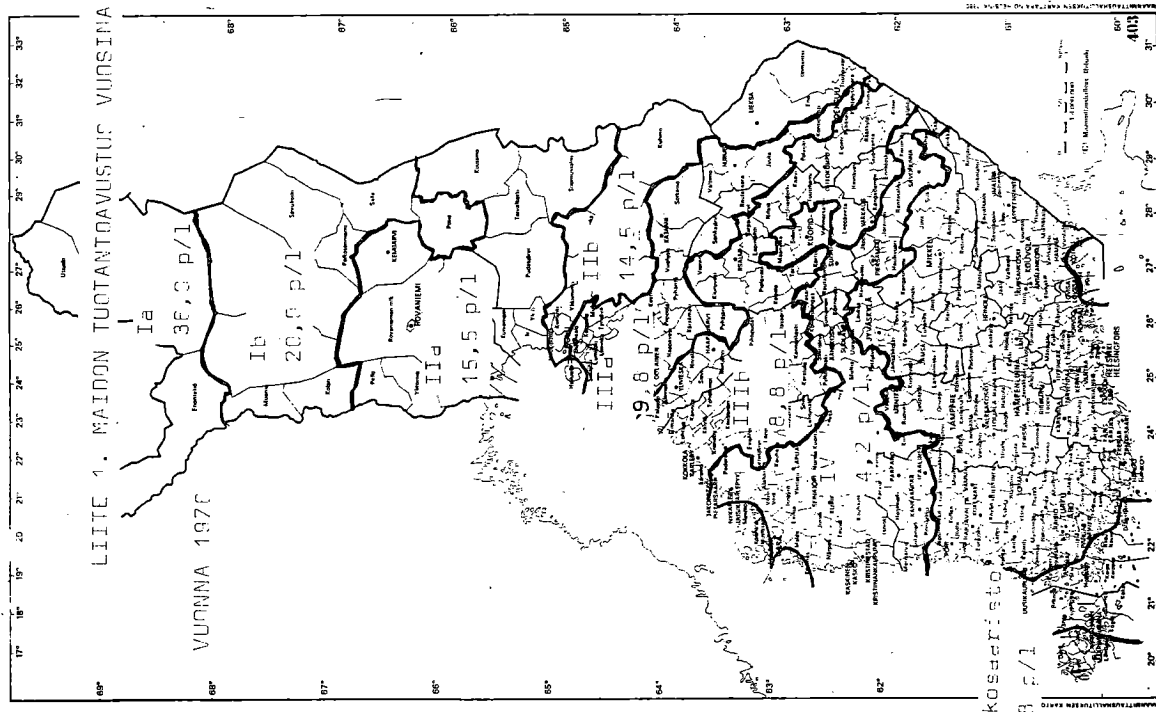
Maatalouden aluetukijärjestelmä vaikuttaa varsin hajanaiselta. Järjestelmää voitaisiin ehkä yksinkertaistaa yhdistämällä joitakin aluetuen muotoja. Tuntuisi myös aiheelliselta harkita, olisiko nykyistä selvästi suurempi osa aluetuesta maksettava tuotoksen suuruudesta riippumattomana tukena.

Maatilatalouden rakenne näyttää muuttuvan kehitysalueilla niin hitaasti, että nykyistäkin useampien viljelijäperheiden toimeentulo on vastaisuudessa riippuvainen sivuansiomahdollisuuksista. Sivuanomahdollisuuksiin voidaan vaikuttaa mm. yleisellä kehitysaluepolitiikalla. Aluetukea voidaan pitää osittain sosiaalipoliittisena toimena, jolla pyritään varmistamaan viljelijöiden toimeentulo epäsuotuisilla alueilla. Maatalouden aluetuki lienee aiheellista niveltää nykyistä läheisemmin yleisiin kehitysaluepoliittisiin ja sosiaalipoliittisiin toimiin, jotka kaikki vaikuttavat viljelijöiden toimeentulomahdollisuuksiin kehitysalueilla.

KIRJALLISUUS

- BOLIN, O., PERSSON, L.O. & RABINOWICZ, E. 1978. Lantbruket i den regionala ekonomin. Sveriges Lantbruksuniversitet, konsulentavdelningens rapporter, ekonomi 54, s. 71-91.
- BOLIN, O. & PERSSON, L.O. 1978. Lantbruk i glesbygd. Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för ekonomi och statistik. Rapport 133.
- BROX, O. 1978. Country rapport. Norway. Problems of the Agricultural Development of Less-favoured Areas in Europe, s. 133-142. Oxford.
- Budsjettneimnda for jordbruket 1979. Jordbrukets totalregnskap 1977 og 1978. Oslo. 178 s. + liitteitä.
- DAHLBERG, A. & HOLMSTRÖM, L. 1971. Arbetsmarksnads- och lokaliseringpolitik. Teori, metod, debatt. Malmö.
- ELSTRAND, E. 1979. Sub-arctic Farming. Plenary and invited papers. 17th international conference of agricultural economists, Banff, Canada, Sep. 3-12, 1979. 19 s.
- HOOVER, E.M. 1975. An Introduction To Regional Economics. New York.
- IHAMUOTILA, R. 1978. Suomen maatalouden rakennekehitys. Käytännön maamies 10:18-20.
- IHAMUOTILA, R. 1979. Maatalouden hinta- ja tukipolitiikka, 155 s. Helsinki.
- Kirjanpitotilojen tulokset vuosilta 1973-1977. Maatal.tal.tutk.lait.tiedonantoja.
- KOESTER, U. & TANGERMANN, S. 1977. Supplementing farm price policy by direct income payments: Cost-benefit-analysis of alternative farm policies with a special application to German Agriculture. European Review of Agricultural Economics 1977; vol.4-1, p. 1-31.
- Komiteanmietintö: Maatalouskomitea 1962. 250 s. + liitteitä. Helsinki.
- Komiteanmietintö 1966:B 31. Maatalouden aluetukikomitean mietintö. 119 s. Helsinki.
- Komiteanmietintö 1975:69. Maataloustuen jakoperustetoimikunnan mietintö. 66 s. + liitteitä. Helsinki.
- LORENDAHL, B. 1974. Nordisk regionalekonomi. Lokariseringen i teori, praktik och politik. Stokholm.

- Maataloustilastollinen kuukausikatsaus 1975:1 ja 1979:1.
Maatilahallitus
- Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto vuosilta 1973-1976.
Tilastokeskus
- PETRINI, F. 1978a. The Agricultural Development of Less-favoured Areas in Sweden. Problems of the Agricultural Development of Less-favoured Areas in Europe (Country rapports of ECE symposium), s. 191-211, Oxford.
- PETRINI, F. 1978b. Jordbruket i regionalekonomiskt perspektiv. Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för ekonomi och statistik. Rapport 127.
- PÖLKKI, L. 1978. Alueittainen rakennepolitiikka. Maatal. tal. tutk. lait. julk. 37:38-46.
- van RIEMSDIJK, J.F. 1973. A system of direct compensation payments to farmers as a means of reconciling short-run to long run interests. European Review of Agricultural Economics 1973, vol. 1-2, p. 161-189.
- Regeringens proposition 1977/79:19. Nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m.m. Stockholm. 225 s.
- SAULI, L. 1971. Maatalouden hintapolitiikasta ja hintajärjestelmistä Suomessa. Talonpojan asialla, s. 48-71.
- SILTANEN, L. 1979. Hintapoliittinen tuki osana maatalouden hintaratkaisussa. Maataloushallinnon Aikakauskirja 2:1-7.
- SIPILÄINEN, T. 1977. Maidon keräilystä ja sen tukemisesta. Maataloushallinnon Aikakauskirja 3:22-28.
- Statistiska centralbyrån, 1979. Jordbruksstatistisk årsbok.
- TORVELA, M. 1973. Perheviljelmä Kainuun olosuhteissa. Maatal. tal. tutk.lait. tiedonantoja 21, 8 s.
- Maatalouden aluetukea koskevat valtioneuvoston päätökset vuosilta 1974-1979.

LIITE 3. Lihan tuotantoavustus p/kg.

Alue	toukokuu 1974 - maaliskuu 1975	huhtikuu 1975 - huhtikuu 1979	toukokuu 1979 - maaliskuu 1980
------	-----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------

naudanliha, yli 130 kg paitsi lehmä

Ia	280	330	400
Ib	260	310	370
II	190	230	270
III	120	150	170
saaristoalue	120	150	170
IV alue huhtikuusta 1977 lähtien, yli 160 kg: 50 p/kg			IVa 120 IVb 80

alle 130 kg ja vähintään 80 kg
painavan naudan liha

Ia	145	165	200
Ib	125	145	170
II	90	90	110
III	60	60	60
saaristoalue	60	60	60

lampaanliha

Ia	425	475	525
Ib	375	425	475
II	300	350	400
III	200	250	300
saaristoalue	200	250	300

lihan tuotantoavustukset, joita ei
ole muutettu 1974-1979

	alle 80 kg, vähintään 25 kg painavan naudan liha	lehmän liha	sian- liha
Ia	120	120	55
Ib	100	100	45
II	-	75	35
III	-	50	25
saaristoalue	50	50	25

17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 29° 30° 31° 32° 33°

LIITE 4. PINTA-ALALISÄN ALUEPÖRRASTUS VUOSINA 1976 JA 1979

69

PCHJOIS-SUOMI:

v. 1976:

1-22 ha
pörrastus 20 %

v. 1979:

pohjoisvyöhyke 1-30 ha
pörrastus 50 %

keskivyöhyke 1-30 ha
pörrastus 30 %

etelävyöhyke 1-25 ha
pörrastus 20 %

KESKI-SUOMI:

v. 1976:

1-17 ha
pörrastus 10 %

v. 1979:

1-20 ha
pörrastus 10-20 %

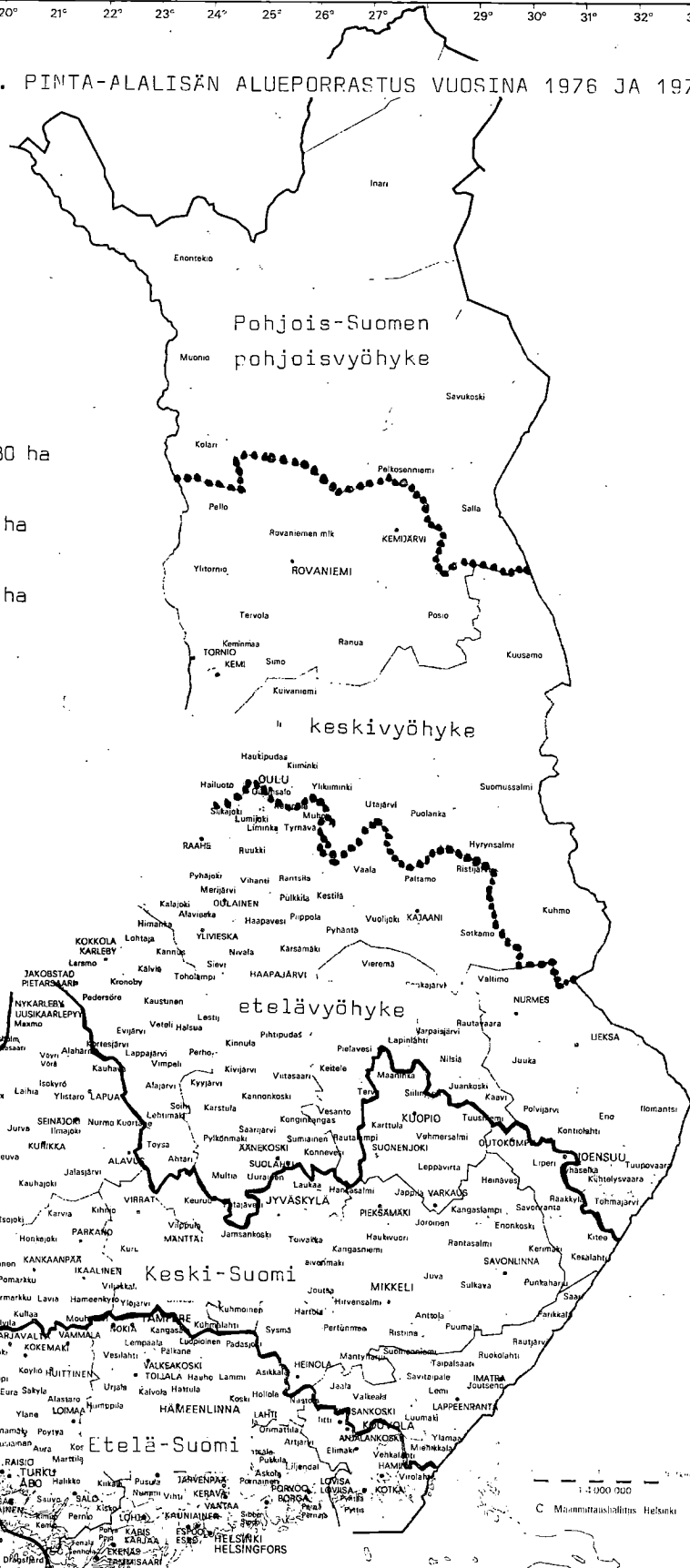
ETELÄ-SUOMI:

v. 1976:

1-14 ha

v. 1979:

1-17 ha

69°

68°

67°

66°

65°

64°

63°

62°

61°

60°

20° 21° 22° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31°

MAANMITTAUSHALLITSENYKSEN KARTTALA N° 111/1976

maatalouskeskus	maidon tuotanto-avustus mk ja % 1) %2)	maidon lisääntymisen hinta (keh.al.h.p.t.) mk ja % 1) %2)	maidon kuljetus avustus mk ja % 1) %2)	lypsylehmien lukum. perust.maks.tuki mk ja % 1) %2)	ostorehun hinnan alennuskorvaus mk ja % 1) %2)	lihan tuotanto-avustus 1) mk ja % 1) %2)	pinta-alaliikkeen alueperusteus 2) mk ja % 1) %2)	rukiin tuotanto-paikkio 1) mk ja % 1) %2)	aluetuki yhteensä mk
Lapin läänin	12 240 200 40,8	3 919 000 13,1	2 193 000 7,3	4 913 800 16,4	2 401 200 8,0	4 136 300 13,8	200 000 0,6	1 000 0,0	30 003 500 100,0
Kainuun	7 790 300 44,6	1 731 000 9,9	1 876 000 10,7	1 982 000 11,3	1 406 700 6,1	2 528 800 14,5	150 000 0,9	0,0	17 465 800 100,0
Oulun	29 845 000 34,0	8 053 000 12,0	4 934 000 7,4	2 712 100 4,0	4 053 600 6,1	15 321 800 22,9	2 000 000 3,0	22 000 0,0	66 961 500 100,0
Usterbottens sv.Ls.	4 227 400 57,4	633 000 8,6	388 000 5,3	126 400 1,7	257 700 3,4	1 062 900 14,4	525 000 7,1	156 000 2,1	7 371 400 100,0
Etelä-Pohjanmaan	8 071 100 74,6	909 000 8,4	373 000 3,5	1,9	311 800 4,0	1 210 400 15,5	1 200 000 11,1	261 000 2,4	10 814 100 100,0
Keski-Suomen	3 720 900 47,6	926 000 11,9	1 287 000 16,5	6,6	3,0	1 210 400 15,5	300 000 3,8	52 000 0,7	7 808 100 100,0
Pohjois-Karjalan	8 841 600 46,6	3 732 000 19,7	2 816 000 14,9	14,4	881 400 4,6	2 079 500 11,0	575 000 3,0	44 000 0,2	18 969 500 100,0
Kuopion läänin	10 600 600 45,8	5 443 000 23,5	2 603 000 11,3	13,3	1 079 200 4,7	2 732 400 11,8	650 000 2,8	26 000 0,1	23 134 200 100,0
Mikkelin läänin		334 000 14,7	1 629 000 71,9	8,4			200 000 8,6	104 000 4,6	2 267 000 100,0
Kymen läänin	244 000 15,5		1 039 000 65,9	5,3			250 000 15,9	43 000 2,7	1 576 000 100,0
Itä-Hämeen			189 000 69,2	1,0			60 000 22,0	24 000 8,8	273 000 100,0
Pirkanmaan	760 000 82,0		109 000 11,8	0,6			15 000 1,6	43 000 4,6	927 000 100,0
Satakunnan	1 449 200 83,5		83 000 4,8	0,4			100 000 5,7	104 000 6,0	1 736 200 100,0
Yhteensä %	87 630 300 46,4	25 680 000 13,6	19 519 000 10,3	9 734 300 5,1	100,0 100,0	40 366 600 5,5	6 225 000 3,3	880 000 0,5	189 327 300 100,0

1) prosenttia maatalouskeskusluseen tuen summasta 2) prosenttia tukimuodon summasta

LIITE 6. Maatalouden alueellinen tuki maatalouskeskuksittain ja tukimuodittain v. 1976

maatalouskeskus	naidon tuotanto-avustus		naidon kuljetus-avustus		lypsylihmien lukum. perust.maks.tuki		ostorehun hinnan- alennuskorvaus		lihan tuotanto-avustus		pinta-alaisän alueporrastus		rukiin tuotanto- paikkio		aluetuki yhteensä	
	mk ja % 1)	% 2)	mk ja % 1)	% 2)	mk ja % 1)	% 2)	mk ja % 1)	% 2)	mk ja % 1)	% 2)	mk ja % 1)	% 2)	mk ja % 1)	% 2)	mk	%
Lapin läänin	14 904 600 40,2	12.1	2 575 000 6,9	11.2	7 653 800 20,6	49.1	4 379 500 11,8	24.5	5 424 900 14,6	15.0	2 178 000 5,9	6.7	37 116 000 100,0	14.8		
Kainuun	9 595 200 46,4	7.8	2 202 000 10,6	9.5	1 684 500 8,1	10.8	2 257 000 10,9	12.7	3 263 600 15,7	9.1	1 726 000 8,3	5.3	20 729 300 100,0	8.3		
Oulun	36 246 800 44,8	29.3	5 824 000 7,2	25.3	4 822 600 6,0	31.0	6 983 200 8,6	39.2	18 460 200 22,8	51.2	8 592 000 10,6	26.3	80 945 800 100,0	32.3		
Österbottens sv. Ls.	5 474 000 58,0	4.4	461 000 4,9	2.0	116 900 1,2	0.8	471 600 5,1	2.6	1 227 800 13,0	3.4	1 671 000 17,7	5.1	9 434 300 100,0	3.8		
Etelä-Pohjanmaan	12 220 500 68,0	9.9	443 000 2,5	1.9									17 964 500 100,0	7.2		
Keski-Suomen	5 423 000 48,0	4.4	1 528 000 13,5	6.6			531 600 4,7	3.0	1 468 100 13,0	4.1	2 261 000 20,0	6.9	11 292 700 100,0	4.5		
Pohjois-Karjalan	15 656 500 56,7	12.7	3 321 000 12,0	14.4	1 297 800 4,7	8.3	1 332 300 4,8	7.5	2 690 900 9,8	7.5	3 277 000 11,9	10.0	27 590 500 100,0	11.0		
Kuopion läänin	16 025 400 59,8	14.6	3 089 000 10,2	13.4			1 867 800 6,2	10.5	3 516 800 11,7	9.7	3 633 000 12,0	11.1	30 162 000 100,0	12.0		
Mikkelin läänin	2 558 500 41,8	2.1	1 934 000 31,6	8.4									6 117 500 100,0	2.4		
Kymen läänin	329 000 12,1	0.2	1 233 000 45,4	5.3									2 716 000 100,0	1.1		
Itä-Hämeen			224 000 30,4	1.0									738 000 100,0	0.3		
Pirkanmaan	1 109 400 46,6	0.9	129 000 5,4	0.6									2 365 400 100,0	1.0		
Satakunnan	1 954 200 57,8	1.6	99 000 3,0	0.4									3 880 200 100,0	1.3		
Yhteensä %	123 447 300 49,3	100.0	23 062 000 9,2	100.0	15 575 600 6,2	100.0	17 823 000 7,1	100.0	36 052 300 14,4	100.0	32 722 000 13,1	100.0	250 572 200 100,0	100.0		

1) prosenttia maatalouskeskusalueen tuen summasta

2) prosenttia tukimuodon summasta

LIITE 7. Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tuloksia vuodelta 1976, mk/tila.

lääni	Maatalouden puhdas tulo			Maatilatalouden puhdas tulo			Puolisoiden veronalaiset tulot yhteensä valtionverotuksessa
	Peltoa ha/tila (yli 2 ha tilat)	Kaikki tilat keskim.	10-20 ha tilat	Kaikki tilat keskim.	10-20 ha tilat	10-20 ha nautakarjatilat	
Koko maa keskim.	11.4	13 265	18 818	21 701	16 527	25 607	26 052
Uudenmaan	16.7	17 499	17 556	24 608	21 186	27 882	33 063
Turun ja Porin	13.7	17 309	21 916	22 951	18 741	24 054	29 271
Kymen	12.0	15 933	21 569	25 199	20 811	27 761	28 315
Hämeen	14.3	15 990	18 366	22 358	20 301	22 372	29 732
Mikkelin	8.6	10 416	17 494	21 672	17 561	29 804	24 677
Keski-Suomen	8.9	9 234	15 725	18 756	15 110	23 883	23 343
Pohjois-Karjalan	8.6	10 093	16 419	19 906	15 860	21 816	21 161
Kuopion	9.6	12 245	18 479	21 000	16 260	23 524	23 861
Vaasan	11.4	13 437	18 601	21 703	14 731	20 098	26 024
Oulun	9.5	10 750	17 557	19 924	12 574	19 408	22 055
Lapin	6.4	5 596	13 973	18 219	8 031	16 277	20 935

LIITE 8. Velat, velkojen korot ja "metsätalouden puhdas tulo"
 10-20 ha tiloilla v. 1976 maatilatalouden yritys- ja
 tulotilaston mukaan, mk/tila.

lääni	velat	korot	"metsätalouden ¹⁾ puhdas tulo"
Koko maa keskim.	29 850	1634	5432
Uudenmaan	25 543	1647	4880
Turun ja Porin	32 201	1961	4099
Kymen	25 299	1267	7458
Hämeen	32 406	1783	5790
Mikkelin	37 454	2749	15058
Keski-Suomen	35 013	1795	9953
Pohjois-Karjalan	34 697	1605	7002
Kuopion	31 830	1708	6754
Vaasan	25 070	1317	2813
Oulun	29 138	1336	3186
Lapin	31 278	1080	3384

1) "metsätalouden puhdas tulo" =
 metsätalouden laskennallinen tuotto
 + puun hankintamyynnissä tehdyn työn arvo
 - metsänhoitomaksu
 - metsäteiden rakentamisen poisto

